

TYÖPAPEREITA 5/2005

Tarja Heino, Tuula Kuoppala, Salla Säkkinen

Lastensuojelun avohuollon tilaston haasteet; kuntakyselyn yhteenvedo

© Kirjoittajat ja Stakes

Taitto: Tuula Kuoppala

ISBN 951-33-1797-8 (paperimoniste)

ISSN 1795-8091

ISBN 951-33-1411-1 (verkkokirja)

ISSN 1795-8105

Stakesin monistamo

Helsinki 2005

Sosiaali- ja terveysalan
tutkimus- ja kehittämiskeskus

Helsinki 2005

Tiivistelmä

Tarja Heino, Tuula Kuoppala ja Salla Säkkinen. Lastensuojelun avohuollon tilaston haasteet; kuntakyselyn yhteenveto. Stakes, Työpapereita 5/2005. 29 sivua, 10€. Helsinki 2005. ISBN 951-33-1797-8 (paperimoniste), ISBN 951-33-1411-1 (verkkokirja).

Kuntien sosiaalitoimistoille toimitettiin lastensuojelun avohuollon tilastointia koskeva kysely vuoden 2004 lokakuussa. Kyselyn tavoitteena oli halu varmistaa ja yhtäläillä parantaa Stakesiin tulevan ja vuosittain raportoitavan aineiston laatua. Vastausta haettiin sekä sisällöllisiin että teknisiin kysymyksiin ja myös tiedon keruuseen ja sen kohdentumiseen liittyviin seikkoihin.

Kyselyn toteutuksen, aineiston purkamisen sekä raportoinnin on työstänyt LASU2005 työryhmästä nimetty pientyöryhmä. Kysely osoitettiin ensisijaisesti sosiaalijohtajille tai vastaaville. Vastaajat ohjattiin Stakesin [www-osoitteeseen](http://www.stakes.fi) jossa kysymyksiin vastattiin ja josta vastaukset oli helppo lähettää suoraan Stakesin palvelimelle.

Kaikkiaan 64 % kunnista vastasi kyselyyn. Suurimmissa, yli 100.000 asukkaan kunnissa oli vastausprosentti 83. Vastanneet kunnat edustavat 80 % lastensuojelun avohuollon asiakkaista.

Lastensuojelun avohuollon tilastotiedot kerätään edelleen pääosin käsityönä, vain 11 % kunnista tuottaa tiedot sähköisesti. Enemmistö vastanneista kunnista (71 %) varmistaa Stakesiin lähtevän tiedon laadun systemaattisesti. Vastauksista huokui suuri tarve saada ajantasaista, vertailukelpoista ja luotettavaa tietoa lastensuojelun asiakasmääristä ja niiden kehityksestä.

Suurta lastensuojelun avohuollon asiakasmäärän kasvua selitettiin monin tavoin. Vastaajat kuvasivat palvelujärjestelmässä tapahtuneita muutoksia kuin myös lasten arjessa tapahtuneita todellisia muutoksia.

Ohjelmistoja kohtaan esitettiin odotuksia. Tietojärjestelmien tuottajat eivät ole kyenneet toimitamaan sellaisia ohjelmia, joista saataisiin tarvittava tilastotieto luotettavasti.

Huoli lastensuojelutilaston laadusta avohuollon asiakkaiden osalta lieveni kyselyn perusteella. Näyttää siltä, että kunnat ovat halukkaita kehittämään lastensuojelun avohuollon asiakkuutta kuvaavien tietojen sisältöä. Vuosittaista jatkuvaa tilastointia on kuitenkin syytä laajentaa jonkin verran, myös ohjeistusta tulee tarkentaa. Vuosittaisen tiedonkeruun lisäksi on tarpeen tehdä erillisselvityksiä asiakkuuden taustoista ja syistä. Ohjeistuksen tarkentaminen tulee ulottaa myös lasten sijoituksia kuvaaviin tilastoihin.

Avainsanat: lastensuojelun avohuolto, tilasto, laatu

Sisältö:

Tiivistelmä.....	1
Johdanto.....	5
Taustaa.....	6
Kyselyn toteuttaminen	8
Kyselyn tulokset.....	9
Tilastot tuotetaan vielä pääosin manuaalisesti	9
Lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen sisältyy monenlaista asiakkuutta.....	11
Kaksi kolmesta kunnasta tunnisti trendinsä	13
Asiakasmäärän kasvu kuvastaa arjessa tapahtuneita muutoksia	14
Lastensuojelutilaston kehittäminen.....	14
Tilastoja tarvitaan	14
Odotuksia ohjelmistoille.....	16
Ohjeistusten täsmentäminen.....	17
Yhteenveto ja johtopäätökset.....	18

Liitteet:

- Liite 1. Saatekirje
- Liite 2. Nettikyselylomake
- Liite 3. Palautemalli
- Liite 4. Vuosittainen kyselylomake
- Liite 5. Yhteenvetoa vastauksista

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti Tieto 2005 -projektiin liittyen 23.4.2002 "Palvelujärjestelmä ja sen toimivuus -työryhmän", jonka tehtävänä oli laatia selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmistä nykyisin kerättävistä tilastoista, rekisteritiedoista ja tutkimuksista sekä tehdä esitys tulevista tietotarpeista. Tarkoitus oli selvittää, kuinka ja miten usein tiedot ja tilastot kerätään tulevaisuudessa sekä kenen vastuulla tietojen kerääminen on. Ryhmän tuli ottaa huomioon myös eri tahojen tietotarpeet ja käsitteiden yhdenmukaisuus sekä tarve saada alueellisia tietoja.

Palvelujärjestelmä ja sen toimivuus -työryhmän raportissa ehdotetaan lastensuojelutietojen tilastoinnin ja rekisterin tietosisältöä laajennettavaksi siten, että se sisältäisi myös sijoitukseen johtaneet syytiedot, avohuollon taustatietoja sekä tietoja lastensuojelun avohuollon kustannuksista. Kyseisen ehdotuksen eteenpäin viemiseksi kutsuttiin keväällä 2004 perustettuun työryhmään laajasti lastensuojelun eri alojen asiantuntijoita Sosiaali- ja terveysministeriöstä, Kuntaliitosta, Etelä-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskuksesta, suurimmista kaupungeista sekä Stakesista. Työryhmän nimeksi annettiin Tieto 2005, lastensuojelun tietosisällön laajentamis-/tarkistamisprojekti, lyhyesti LASU2005.

LASU2005 -työryhmän kokoonpano:

puheenjohtaja: kehittämispäällikkö Salla Säkkinen (Stakes)

sihteeri: suunnittelija Tuula Kuoppala (Stakes)

erikoistutkija Tarja Heino (Stakes)

erityissuunnittelija Hanna Heinonen (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus)

suunnittelija Leena Kajala (Vantaan sosiaali- ja terveystoimi)

kehittämispäällikkö Salme Kallinen-Kräkin (Stakes), 23.11.2004 asti

hallitussihteeri Eeva Kangasniemi (Sosiaali- ja terveysministeriö)

projektipäällikkö Jarmo Kärki (Stakes), 24.11.2004 alkaen

tilastopäällikkö Ritva Pesola (Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto), 23.8.2004 alkaen

projektipäällikkö Heli Sahala (Suomen Kuntaliitto)

erikoistutkija Riitta Säntti (Sosiaali- ja terveysministeriö)

aktuaari Sari Virtanen (Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto), 22.8.2004 asti

Työryhmässä päätettiin tehdä kuntiin lastensuojelun avohuollon tilastointia koskeva kysely, jolle asetettiin kaksi tavoitetta:

- Kyselyllä haluttiin selvittää Stakesin lastensuojelun avohuoltotilaston laatua, sen asiakasmäärien kasvuun johtaneita taustatekijöitä sekä kartoittaa mahdollista lisäohjeistuksen tarvetta.
- Selvittää kuntien valmiutta toimittaa Stakesiin myös lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen johtaneita syytietoja ja asiakkaiden taustatietoja.

Samalla päätettiin, että kunnille toimitetaan kyselyn yhteydessä niiden omia asiakasmääriensä kehitystä kuvaava palautetaulukko ja graafinen kuvio. Kysely päätettiin toteuttaa ns. käyttäjävälisenä nettikyselynä ja se lähti liikkeelle kuntiin lokakuussa, viikolla 41.

Tässä julkaisussa raportoidaan kyselyn tulokset sekä pohditaan niiden merkitystä. Kyselyn toteutuksen, aineiston purkamisen sekä raportoinnin on työstänyt pientyöryhmä, johon ovat kuuluneet Tarja Heino, Tuula Kuoppala ja Salla Säkkinen. LASU2005 työryhmä on toiminut pientyöryhmän aktiivisena ohjausryhmänä.

Taustaa

Kunnilta on vuosittain pyydetty lastensuojelun avohuollon piirissä olevista lapsista ja nuorista lukumäärätiedot. Tilastoon on pyydetty sisällyttämään seuraavien kriteerien mukaisesti asiakkaat.

Lapsi/nuori tai hänen perheensä on ollut lastensuojeluilmoituksen johdosta yksilökohtaisen tutkimuksen, ohjauksen tai neuvonnan piirissä.

Lapselle/nuorelle tai hänen perheenjäsenelleen on järjestetty LsL 13 §:n mukaisia tukitoimia (taloudellinen tuki, asumisolujen järjestäminen, tukihenkilötoiminta, terapiapalvelut, loma- ja virkistyspalvelut, koulunkäynnin, ammatin- ja asunnonhankinnan ja harrastustoiminnan tukeminen tai muu lapsen henkilökohtainen tukeminen).

Näitä tukitoimia järjestetään avohuoltona LsL 12 §:n perusteella (jos kasvuolot tai lapsen oma käytös vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä) tai jälkihuoltona LsL 34 §:n perusteella, kun lapsi/nuori huostanoton päättymisen jälkeen on edelleen tuen tarpeessa.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevien lasten määrä on näin kootun tilastomäärittelmän mukaan lisääntynyt vuosittain. Kun vuonna 1996 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli noin 33 300 lasta ja nuorta, vuonna 2004 asiakkaina oli jo 59 900 lasta ja nuorta (5,4 % alle 18-vuotiaista). Kasvu ei ole ollut vähäistä, vaan luvut osoittavat merkittävää muutosta - jopa siinä määrin, että trendi pakottaa kysymään, mistä tällainen suunta voi kertoa?

Taulukko I. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä olleet lapset ja nuoret vuosien 1996 - 2004 aikana

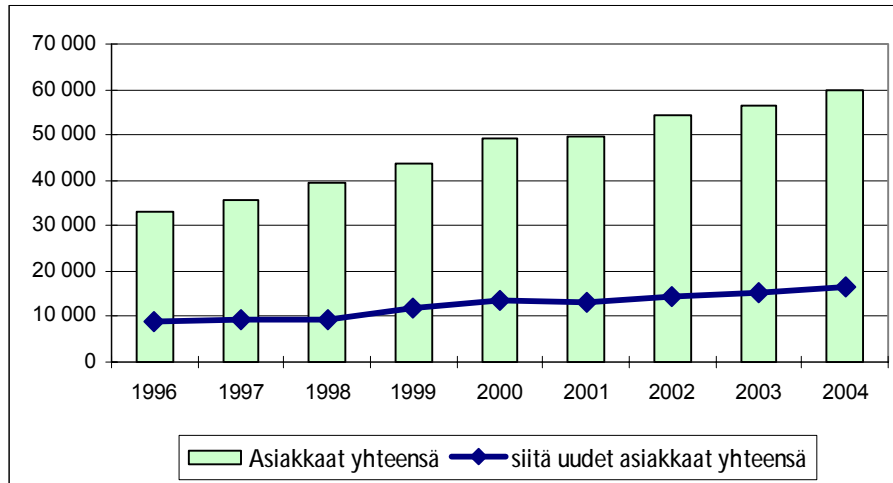
KOKO MAA										
	Lapsia alle 18v.			Nuoret 18-20v.			Asiakkaat yhteensä			
	- siitä uudet asiakkaat	- jälkihuolto		- siitä uudet asiakkaat	- jälkihuolto		muutos %	- siitä uudet asiakkaat yht.	- jälkihuolto yht.	
1996	30 565	8 676	298	2 704	442	1 029	33 269		9 118	1 327
1997	32 681	8 694	300	3 128	549	1 098	35 809	8	9 243	1 398
1998	36 255	8 642	920	3 411	544	1 637	39 666	11	9 186	2 557
1999	39 883	11 245	453	3 796	542	1 721	43 679	10	11 787	2 174
2000	45 661	12 904	423	3 690	714	2 078	49 351	13	13 618	2 501
2001	45 263	12 276	388	4 347	709	2 133	49 610	1	12 985	2 521
2002	49 471	13 955	404	4 862	670	2 328	54 333	10	14 625	2 732
2003	51 798	14 638	529	4 595	648	2 401	56 393	4	15 286	2 930
2004	55 063	15 773	505	4 849	582	2 699	59 912	6	16 355	3 204

Tilaston mukaan uusien asiakkaiden määrä ei lisäännä samassa tahdissa kuin asiakkaiden kokonaismäärä, vaan kokonaismäärä lisääntyy paljon enemmän kuin vuosittain uusia asiakkaita tulee tilastoon. Tämä voi kertoa siitä, että avohuollon asiakkuus on yhä pitkäaikaisempaa. Mutta se voi myös kertoa siitä, että asiakas ei poistu tilastosta. Taulukko I. osoittaa, että nuorten kohdalla kuva ei piirry samalla tavalla. Kunnissa on ollut hankaluuksia tuottaa oikeita lukuja tilastoon enemmän nuorten kuin lasten osalta. Kaikissa kunnissa asiakastilastoa ei ylläpidetä systemaattisesti.

Kunnat ovat yhä aktiivisemmin antaneet lukumäärätietoja Stakesin lastensuojelun avohuollon asiakkaita kuvaavaan tilastoon. Kun 85 % kunnista antoi nämä tiedot vuonna 1996, vuonna 2004 kaikki kunnat vastasivat vuosittaiseen tilastokyselyyn. Vuoden 2000 asiakasmäärän suurta kasvua selittää omalta osaltaan Espoon mukaan tulo tilastoon. Espoon tilastoon tuoma kasvu oli

n. 1 800 lasta ja nuorta. Vuoden 2002 tietojen osalta Turku tarkisti lastensuojelun avohuollon tilastointiaan, ja Turun asiakasmäärä kasvatti kokonaislukua noin 1 000 asiakkaalla. Lisäksi toistakymmentä vuotta tietojenantokokemusta on merkinnyt sitä, että kunnat ovat alkuvuosiin verrattuna myös kehittäneet omaa tapaansa koota ja kohdentaa tiedonkeruutaan.

Kuvio 1. Asiakkaat lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 1996–2004

Kun asiakasmäärien vaihtelua tarkastelee kahden vuoden jaksoissa, on nähtävissä selvä sahaava trendi. Kertovatko asiakasmäärien muutokset yksinomaan lasten hyvinvoinnin muutoksista? Selitystä tulisi hakea myös tiedonkeruun tavoista ja teknisistä syistä. Taulukon 2 muutosprosenttien vaihteluista Varsinais-Suomen 49,1 prosentin kasvu selittyy Turun lukujen tarkentumisesta. Mutta mitä kertovat muut heilahtelut kuten Kainuun + 30 % muutoksesta -12% vähentymiseen tai muutosten vaihtelut Pohjanmaan maakunnissa?

Taulukko 2. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä olleiden asiakasmäärien kehitys maakunnittain vuosina 1999 - 2004

	% -muutos					Asiakkaita 2004
	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	
Uusimaa	24,8	2,8	7,5	4,6	5,1	17 073
Itä-Uusimaa	53,6	16,5	58,1	10,7	-6,7	736
Varsinais-Suomi	3,3	-20,7	49,1	5,5	14,7	5 390
Satakunta	-7,5	17,1	8,9	-4,4	17,0	2 973
Kanta-Häme	21,5	9,5	8,6	6,7	12,3	1 987
Pirkanmaa	-8,5	-5,0	2,3	4,5	-2,4	4 044
Päijät-Häme	-3,8	-4,8	18,7	-9,7	32,1	2 153
Kymenlaakso	2,6	0,1	2,5	15,0	6,5	2 077
Etelä-Karjala	12,6	-8,9	2,9	19,2	3,1	1 609
Etelä-Savo	8,0	2,7	12,4	7,6	-0,4	1 669
Pohjois-Savo	46,5	-4,1	-9,8	4,3	12,8	3 303
Pohjois-Karjala	-2,0	16,4	8,2	-4,3	7,3	1 739
Keski-Suomi	25,8	1,5	8,3	1,7	0,2	3 971
Etelä-Pohjanmaa	15,9	5,2	9,1	-6,2	10,1	1 889
Pohjanmaa	5,5	1,5	18,7	-1,4	-8,7	1 362
Keski-Pohjanmaa	8,2	-1,6	20,1	-8,2	19,5	912
Pohjois-Pohjanmaa	17,6	-0,7	5,3	1,1	5,6	3 947
Kainuu	12,1	19,4	-5,4	29,9	-12,3	980
Lappi	0,7	6,0	12,9	9,2	1,6	1 923
Ahvenanmaa	-0,6	7,0	7,6	-17,2	6,7	175
Koko maa	13,0	0,5	9,6	3,7	6,2	59 912

Lastensuojelun alku ja asiakkuuden määrittäminen ovat tulkinnanvaraisia prosesseja ja nämä käsitteet ovat pikemminkin hämääviä kuin selkeärajaisia. On vaikeaa määrittää milloin asiakkuus alkaa. Yleisellä tasolla problematiikka oli hyvin tiedossa - aikaisemmat tutkimukset ovat sen selkeästi osoittaneet (mm. Kivinen 1994 ja Heino 1997; Oranen 1997; Möller 2005).

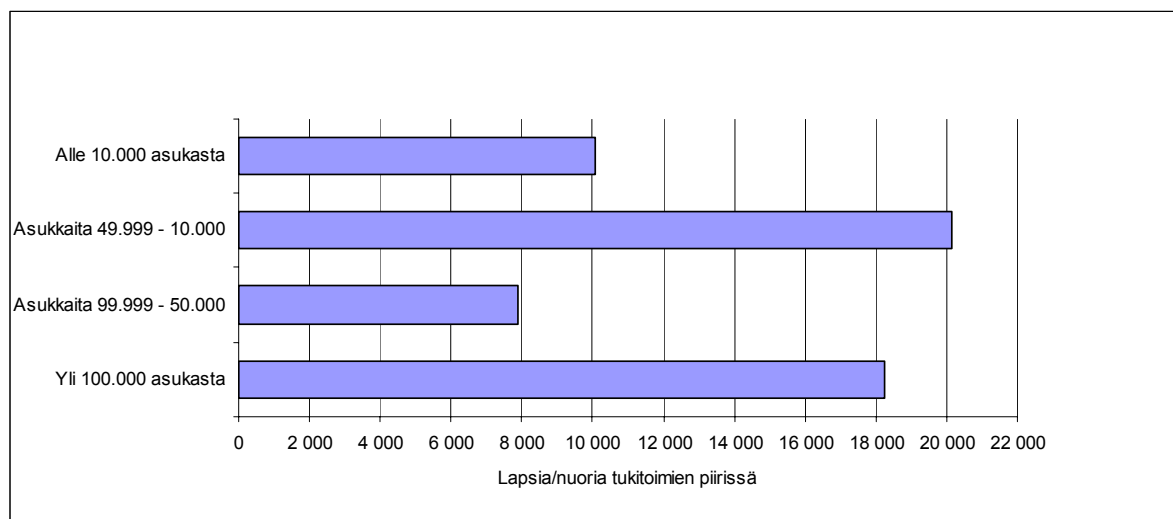
LASU2005 työryhmässä päätettiin, että Stakes tekee tarkemman kuntakyselyn avohuollon asiakasmäärien taustoista. Yhtäältä haluttiin varmistaa ja parantaa Stakesiin tulevan ja vuosittain raportoitavan aineiston laatua. Toisaalta haluttiin myös tarkistaa kuntakohtaisesti, miten kukin kunta omalta osaltaan tulkitsee kehitystä. Vastausta haettiin sekä sisällöllisiin kysymyksiin että tekniikkiin, tiedon keruuseen ja sen kohdentumiseen liittyviin seikkoihin. Tarkoituksena oli tuottaa aineistoa tilastoitavien asioiden ja käsitteiden täsmentämiseksi.

Kyselyn toteuttaminen

Kyselyä valmisteltiin LASU2005 työryhmässä. Kysely tehtiin syksyllä 2004. Se lähetettiin kuntiin sekä sähköisenä että kirjepostissa, ja määräaikaan vastaamatta jättäneille lähetettiin "karhukirje".

Kysely toteutettiin perinteisestä poikkeavalla tavalla. Sen sijaan, että olisi lähetetty kuntiin taas yksi kysely, haluttiin myös antaa vastavuoroisesti kunnille kooste oman kunnan lastensuojelun avohuollon asiakasmäärien kehityksestä sekä käynnistää vuoropuhelu aikasarjojen tulkinnasta. Jokaiselle kunnalle toimitettiin räätälöidysti vuosilta 1998 - 2003 heidän Stakesin lastensuojelun avohuollon tilastoihin antamansa tiedot sekä taulukoina että kuvioina. Palautetiedot sisälsivät avohuollon asiakkaiden määrät viideltä vuodelta. Erityisenä ideana oli, että kun kunnat saavat itseään koskevat palautetiedot, niillä on myös konkreettinen pohja vastata kyselyyn sekä kommentoida ja tulkita näitä tietoja. Raportin liitteenä koko kysely (Liite 2.), kuntaan lähetetty saatekirje (Liite 1.), sekä esimerkki kuntakohtaisesta palautetiedosta (Liite 3).

Kuvio 2. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä olleet asiakkaat eri kokoisissa kunnissa 2003

283 kuntaa (444:stä) vastasi kyselyyn. Suurista kaupungeista ja kunnista vastasi 83 %. Kokonaisvastausprosentti oli 64. Vastanneet kunnat edustivat kuitenkin 80 % eli varsin huomattavaa määrää lastensuojelun avohuollon asiakkaista. Pääosa vastaamatta jättäneistä oli pieniä kuntia.

Suurista yli 50 000 asukkaan kaupungeista ainoastaan kaksi (Kuopio ja Turku) jättivät vastaamatta, ja 10 000 - 50 000 asukkaan kunnissa vastaamatta olleita kuntia oli kaksikymmentä. Arveltiin, että pienissä kunnissa lastensuojelukysymykset nousevat harvoin esille ja että lastensuojelun asiakkaita ei siten ole tilastoitu, ja näin motivaatiota vastata kyselyyn ei ehkä ollut. Toisaalta kyselyjä tulee paljon, pikkukunnissa ne saattavat ohjautua yhdelle ja samalle työntekijälle, jolla ei ole aikaa eikä aina asiantuntemustakaan vastata kaikkeen kysytyyn. Kolmanneksi arveltiin, että jos lastensuojelun tilastoinnin ongelma on tiedostettu, motivaatio vastata on suuri ja jos ongelmaa ei ole tiedostettu on motivaatio jättää kyselyyn vastaamatta vastaavasti suuri.

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneet kunnat kunnan koon mukaan

	Asukkaita								
	yli 100.000		välillä 99.999 ja 50.000		välillä 49.999 ja 10.000		alle 10.000		kaikki
Vastanneet kunnat	5	7	69	202	283				
Kuntia yhteensä	6	8	88	342	444				
Vastausprosentti %	83 %	88 %	78 %	59 %	64 %				

Kyselyn tulokset

Tilastot tuotetaan vielä pääosin manuaalisesti

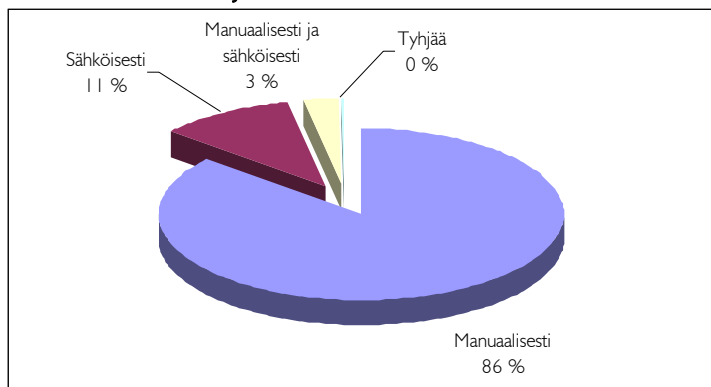
Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät ovat kuntakohtaisia kokonaislukuja. Ne eivät tule Stakesiin lapsikohtaisina tietoina, vaan ne perustuvat kuntien laskelmiin ja arviolukuihin. Pääosin tiedot perustuvat laskelmiin (liki 90 % kunnista). Joka kymmenes kunta antoi tilastoon arvioitun asiakasmäärän.

Kyselyyn vastanneista kunnista vain 11 %:ssa avohuollon tilastot tuotetaan sähköisesti. 86 %:ssa vastanneista kunnista pyydetty tiedot poimitaan käsityönä. Kuntien antamien vastausten perusteella voidaan todeta, että lastensuojelun avohuollon asiakasmäärästä 38 % on poimittu manuaalisesti ja 37 % hyödyntäen ns. sähköistä poimintatapaa.

Taulukko 4. Tietojen poimintatapa kyselyyn vastanneissa kunnissa

Kunnissa poimittiin asiakkaita seuraavasti:	vain manuaalisesti	%	vain sähköisesti	%	man+sähk	%	ei vastanneet	%
kaikki asiakkaat	244	86	30	11	8	3	1	0
uudet asiakkaat	236	83	23	8	7	2	17	6
jälkihuollossa olevat 18-20 v	234	83	21	7	4	1	24	9

Kuvio 3. Lastensuojelutilaston asiakasmäärien tuottaminen Stakesin tilastointia varten

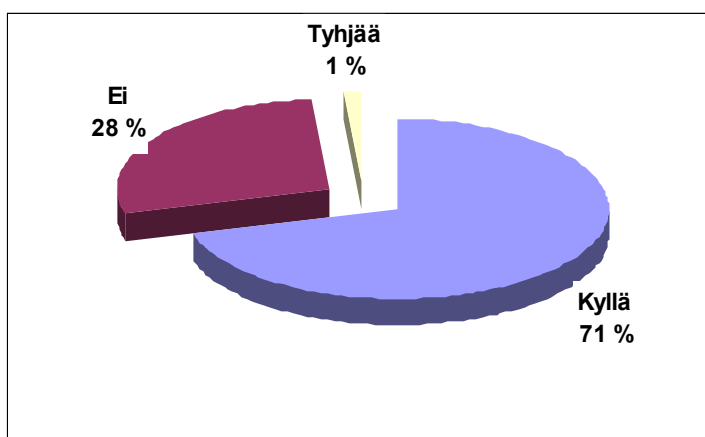

Tietojen poiminnassa on eroa suurten ja pienten kuntien välillä. Myös ATK-ohjelmien kankeus tulee esille. Vastaajat kuvasivat tilannetta seuraavasti.

- Minä teen aina lastensuojelutilastot Stakesille. Ajan tietokoneelta kaikki vuoden asiakaskertomukset ja lasken niistä käsin lastensuojelutapaukset. Avohuollon asiakkaiksi olen laskenut kaikki, jotka ovat käyneet sosiaalitoimistossa kerran tai pari, mutta jos on todettu, että ilmoitus on täysin perusteeton, silloin asiakasta ei lasketa lastensuojelutapaukseksi. Vaikka avohuollon tukitoimien piirissä olevien lukumäärä näyttää olevan koko ajan kasvussa, kyseessä ei ole virhe. Kyseessä on mieluummin se, että lastensuojeluilmoituksia tulee verkottuneesta työstä johtuen huomattavasti aiempaa helpommin. Tosin kaikkiin ei ehdi näillä resursseilla, yksi sosiaalityöntekijä, ja sosiaalijohtaja osatyöpanoksellaan, yksi virka jatkuvasti täyttämättömänä, vastaamaan. - En usko, että olisin laskenut asiakkaiden määrän väärin.
- Kunnassamme ei ole vielä käytössä mitään atk-pohjaista lastensuojelu -ohjelmaa, mistä tapahtuma olisi helposti kerättävissä. Lastensuojelu -työtä tehdään paljon, mutta kirjaaminen on valitettavan puutteellista
- Poiminta on tapahtunut ensin sähköisesti, mutta tietojen varmistaminen on tapahtunut manuaalisesti.
- Meidän luvut ovat todella tarkkoja, seuraamme asiakasmääriä kiinteästi, me teemme tilastot itsellemme omaan käyttöön asiakkaiden nimillä ja siten voimme niitä seurata totuudenmukaisesti joka vuosi. Tilastoa ei myöskään huitaista, sitä tehdään vuodenvaihteessa pitemmällä ajanjaksolla ja yhdessä keskustellen (2 sosiaalityöntekijää ja perhetyöntekijä).
- Ilmoitetut asiakasmäärät perustuvat sekä arvioon että laskelmiin, käytössä oleva ohjelma (Statusperhehuolto) ei anna mahdollisuutta luotettavaan tilastointiin.
- Kysymyksiin mahdotonta vastata. Kunnan tilastointi ei ole paikkansapitävää, eikä yhtenäistä linjaa ole olemassa, miten tilastoidaan. Lastensuojelu kokonaisuudessaan on uudistuksen ja kehityksen alla tällä hetkellä.

Kunnilla on perusvastuu siitä, että annetut tiedot kuvaavat lastensuojelun avohuollon asiakasmäärien kehitystä. Kaikissa kunnissa ei kuitenkaan ole systemaattista laadunvarmistusta siinä, mitä tietoja kunnasta toimitetaan Stakesiin. Enemmistö vastanneista kunnista (71 %) kuitenkin ilmoittaa, että kunnissa varmistetaan lähtevän tiedon sisältö ja laatu. Kolmannes kunnista ei tätä tee. Vain yksi iso kaupunki ei tarkista tiedon laatua; keskisuurista kunnista 22 ja pikkukunnista (alle 10 000 kunnista) 57 ei varmista systemaattisesti tiedon laatua.

Kuvio 4. Stakesiin lähtevän tiedon laadun tarkistaminen kyselyyn vastanneissa kunnissa

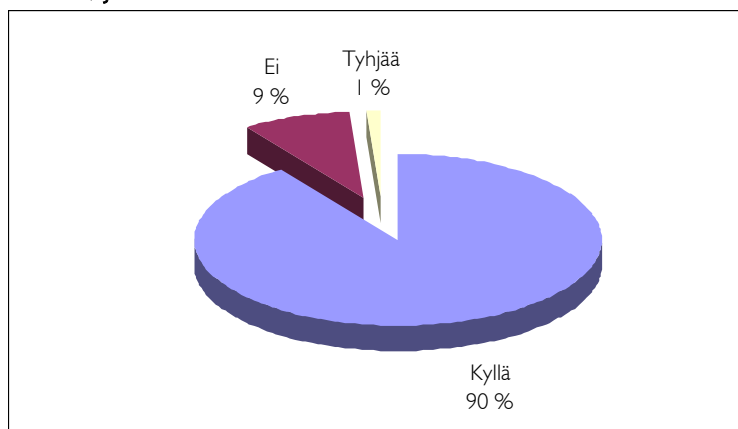

Vaikka kaikki kunnat eivät tarkistakaan systemaattisesti lukujaan, ei se tarkoita välttämättä sitä, että niiden tiedot olisivat virheelliset. Pulmana on, että edes isoissa kaupungeissa ei aina ole olemassa henkilöstöä, joka edes pystyisi käsittelemään sähköistä dataa.

Lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen sisältyy monenlaista asiakkuutta

Kyselyllä haluttiin selvittää, mitä lastensuojelun avohuollon asiakkaita kuvaaviin lukumääriin on sisällytetty eli mitä tilasto kuvaa. Saattaa olla että monenlaisen asiakkuuden tulkinnan lisäksi myös kyselyn kysymyksiä ymmärrettiin eri lailla. Osa kysymyksistä vaati keskittymistä (oli autokoulu-tyyppiä), eli vastaajan oli tärkeä huomata *vain, myös*, yms. pikkusanat ja määreet. On mahdollista, että kysymyksiä ei oltu luettu näin tarkkaan.

Kuvio 5. Stakesiin vuosittain ilmoitettuihin lastensuojelun avohuollon asiakasmääriin sisältyvät vain ne, jotka ovat olleet asiakkaana ko. vuoden aikana

Taulukko 5. Tietojen poimiminen kunnissa Stakesin lastensuojelun avohuollon tilastointia varten

	Kyllä	%	Ei	%	Tyhjää	%
Stakesiin vuosittain ilmoitettiin lastensuojelun avohuollon asiakasmääriin sisältyy vain ne, jotka ovat olleet asiakkaana ko. vuoden aikana.	256	90	25	9	2	1
Lukumäärään sisältyy myös ne, jotka ovat olleet lastensuojelun sosiaalityön ohjauksen ja neuvonnan piirissä kerran tai kaksi (ns. pikkuasiakkaat)	139	49	141	50	3	1
Lukumäärään sisältyy vain ne, joiden osalta on tehty lastensuojelulain mukainen, avohuoltoa koskeva päätös (muu kuin huostaanottopäätös).	91	32	183	65	9	3
Lukumäärään sisältyy myös ne, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, mahdollisista jatkotoimenpiteistä riippumatta.	122	43	158	56	3	1
Lukumäärään sisältyy edelleen jälkihuollossa, sijoituspaikassa asuvat	204	72	62	22	17	6

90 % kunnista ilmoittaa tilastoon vain ne, jotka ovat olleet avohuollon asiakkaana ko. vuoden aikana. Loppujen 10 prosentin osalta voidaan vain arvella, onko vastaajilla ollut epäilystä siitä, että mukana on myös sellaisia lapsia ja nuoria, jotka eivät ole olleet asiakkaana ao. vuonna.

Lähes puolet vastanneista kunnista ilmoittaa tilastoon neuvonnan ja ohjauksen piirissä olevat ns. pikkuasiakkaat. Joka toinen kunta sen sijaan ei sisällytä näitä asiakkaita lastensuojelutilastoon. Melkein puolet kunnista on ilmoittanut tilastoon *myös* ne, joista on vuoden aikana tehty lastensuojeluilmoitus (riippumatta siitä, mitä ilmoituksen jälkeen on tapahtunut). Ilmoitusten määrä kertoo erityisesti työn alle tulevasta asiämäärästä. 90 kuntaa ilmoitti, että ne ovat sisällyttäneet tilastoon sekä ns. pikkuasiakkaat että tehdyt lastensuojeluilmoitukset. Näiden kuntien ilmoittama asiakasmäärä oli yhteensä 12 830 (22,8 %).

Joka kolmas kunta ilmoittaa tilastoon *vain* ne lapset, joiden asiassa on tehty lastensuojelulain mukainen avohuoltoa koskeva päätös. Tällainen tulkinta jättää paljon lapsia ulkopuolelle. Näiden kuntien (91 kpl) ilmoittama avohuollon tukitoimia saavien asiakaslasten määrä on 9 048.

Taulukko 6. Stakesille toimitetut asiakasmäärät vuosittain

Sama asiakas/lapsi sisältyykö annettuihin tietoihin...	lukumäärä	%
kertaalleen	237	84
mahdollisesti monta kertaa	27	10
en osaa sanoa	16	6
tyhjää	3	1

84 % kunnista ilmoittaa, että lapsi sisältyy heidän antamaansa tilastolukuun vain kertaalleen. 27 kuntaa ilmoittaa, että määrä saattaa sisältää yhden lapsen moneen kertaan (koskee 6 242 ilmoitettua lasta ja nuorta, joka on 11 % asiakkaiden kokonaismäärästä). Näiden vastaajien joukossa on suuriakin kuntia, jotka kokoavat asiakasmäärät niin, että valtakunnalliseen tilastoon ilmoitettu lukumäärä voi pyöristää asiakasmäärää hieman todellisuutta suurempaan. Toisaalta lukuisissa avoimissa vastauksissa viitattiin siihen, että asiakkaita kunnan antamassa avohuollon tilastossa on pikemminkin liian vähän kuin liian paljon.

Taulukko 7. Lastensuojelulain 14§ perusteella sijoitettujen sisältyminen asiakasmääriin

Lukumäärään sisältyy lastensuojelulain 14 § perusteella sijoitetut lapset ja nuoret	lukumäärä	%
kaikki	232	82
vain ne jotka on olleet osan vuotta sijoitettuna	15	5
eivät sisälly lainkaan	28	10
tyhjää	8	3

Määrittelykirjoa tilastoon tuo myös se, miten kunnat ovat erottaneet avohuollon asiakkaat ja sijoitetut lapset silloin, kun lapsi on sijoitettuna 14 § mukaan. 28 kuntaa ei sisällytä tilastoon lainkaan avohuollon tukitoimena (14§ mukaan) sijoitettuja lapsia, ja osa (15 kuntaa) sisällyttää vain ne, jotka ovat saaneet osan vuotta 14 § mukaisia tukitoimia. Lisäksi jälkihuollon piirissä olevien avohuollon asiakkaiden tilastoinnissa on vaihtelua. 72 % vastanneista kunnista sisällyttää sijoituspaikassa asuvat jälkihuollossa olevat nuoret avohuollon tilastoon. Sijoituspaikkaan asumaan ja sieltä mm. opiskelemaan jäävät nuoret ovat kasvava osa asiakkaista.

Lastensuojelun avohuollon asiakkuuden alkamisen ja loppumisen selkeys ja epämääräisyys on ollut yksi viime vuosien erityisiä keskusteluteemoja. Kyselyn mukaan asiakkuuden alkamisesta tekee noin 80 % kunnista merkinnän sosiaalityön asiakirjoihin. Sen sijaan asiakkuuden loppumisesta vain *alle puolet* kunnista tekee merkinnän asiakirjoihin.

- Kirjausta lastensuojelun -asiakkuuden alkamisesta ja päättymisestä ei välttämättä löydy asiakirjoista, vaan se on vain sosiaalityöntekijöiden "päässä" tai epämääräisenä merkintänä hajanaisissa asiakirjoissa. Asiakirjoja ei ehditä pitämään läheskään ajan tasalla. Esim. lastensuojeluilmoituksia ei ole mahdollista kirjata mihinkään ohjelmaan, josta tieto olisi helposti tulostettavissa. Ilmoitustiedot merkitään/jäävät sosiaalityöntekijöiden henkilökohtaisiin muistiinpanoihin, mistä ne kyllä siirtyvät lastensuojelu -tiimin tietoon, mutta eivät varsinaisesti arkistoidu minnekään.

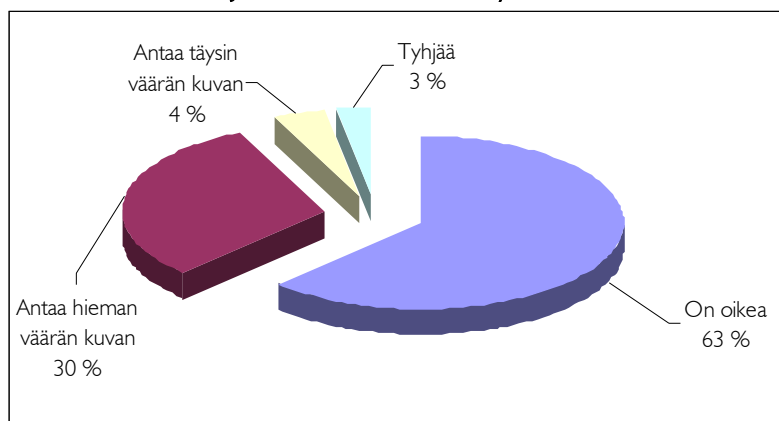
Sekä silloin kun työntekijät vaihtuvat, että silloin kun tietojärjestelmät perustavat tilasto-otantansa asiakkuuden loppumismerkintöihin, on asiakirjamerkinnällä merkitystä. Toisaalta se, että vain alle puolet kunnista tekee asiakkuuden loppumisesta merkinnän asiakirjoihin, ei suoraan tarkoita sitä, että lapsi jäisi tilastoon mukaan. Tiedossa on, että ainakin osa kunnista käy nimi nimeltä tarkkaan läpi lastensuojelun avohuollossa olevat lapset ja nuoret ennen kuin ilmoittavat lukumäärät tilastointia varten.

Kaksi kolmesta kunnasta tunnisti trendinsä

Kuntien välinen lastensuojelun muutossuuntien vertailu on pulmallista pelkästään näiden valtakunnallisten ja kunnallisten tilastojen valossa. Vertailua ja johtopäätöksiä varten tarvitaan paikallista muuta lisätietoa. Siksi kunnilta kysyttiin omaa tulkintaa siitä, mitä tilaston osoittamat lukumäärät ja niiden muutokset heidän näkökulmastaan kertovat.

Vastanneista kunnista 63 % oli sitä mieltä, että Stakesin antaman palautetiedon kuva kunnan lastensuojelun asiakasmäärien kehityksestä on oikea. 12 kuntaa (4 % vastanneista) oli sitä mieltä, että luvut asiakasmääristä antoivat täysin väärin kuvan.

Kuvio 6. Lastensuojelun määrällisen kehityksen arviointi lukumäärien perusteella

Ne, joiden mielestä tilastojen antama kuva oli täysin tai jonkin verran väärä, selvittivät käsitystään kunnan yleisilanteesta:

- Tällä hetkellä lastensuojelun tilanne on muuttunut ts. työtä on huomattavasti enemmän. Työntekijävaihdokset ilmeisesti ovat olleet viime vuonna synnä, että kaikki lapset eivät ole olleet "näkyvillä" lastensuojelussa.
- Olemme vuodesta 2001 lukien määrätietoisesti alkaneet panostaa avohuoltoon.
- Kunnassa löytyy hyvin paljon "piilo" lastensuojelua. Kunnassa lastensuojeluasiakkaat lisääntyvät koko ajan, myös vanhoja tapauksia nousee pintaan. Lastensuojelun kehittämisen myötä asiakasmäärä nousee huomattavasti.
- Tiedon keruu ei ole systemaattista ja lukumäärät perustuvat liialti arvioihin, eivätkä tilastointiperusteet ole selkeät.
- Eivät ole todellisia, asiakasrekisteri puutteellinen ja koulutusta ei ole ollut ollenkaan.

Monikaan vastaaja ei selvittänyt tarkemmin, mistä ero johtuu. Yleisimmin viitattiin sosiaalityöntekijän (tilastotietojen antajan) vaihtumiseen, organisaation ja palvelurakenteen muutoksen (tullut uusia toimijoita) sekä määrittelyjen muutoksiin. Lisääntyvien asiakasmäärien taustalla raportoitiin avovastauksissa olevan useimmiten työmenetelmien muutoksen sekä kunnan työntekijöiden yhteistyön lisääntymisen, varhaisen puuttumisen ja verkostotyön lisääntymisen. Luonnollisesti vuosittain muuttuvia tietoja selitettiin myös tilastoinnin pulmilla.

Asiakasmäärän kasvu kuvastaa arjessa tapahtuneita muutoksia

Tilastollisten muutosten taustalla nähtiin kunnissa useimmiten myös todellisia muutoksia elämäntavoissa ja arvoissa. Lasten ja perheiden arjessa esiintyivät työttömyyden ja työelämän epävarmuuden mukanaan tuomat paineet, lisääntynyt päihteiden käyttö, taloudellinen ahdinko, perheiden hajoaminen ja vaikeiden huoltoriitojen lisääntyminen. Lastensuojelun asiakkaaksi on tullut myös uusia ryhmiä.

Vastaajat kuvaavat monin tavoin palvelujärjestelmässä tapahtuneita muutoksia: Tehostettu koulun oppilashuolto on lisännyt tilastoitua asiakkuutta. Päivystys toimii, yhteydenotot ovat lisääntyneet. Tiimityö on lisääntynyt, sosiaalityö on organisoitu perhepalvelutyöksi, ja toimeentulotuen piiristä perheet siirtyvät lastensuojeluun. Jos lasten kesäleiriavustuksia on lopetettu, lasten asia siirtyy lastensuojeluperustein tuetuksi leiriksi. Jos kotipalvelu on lopetettu, apua saa vain lastensuojelun perhetyön kautta. Asiakasmäärän kasvun taustalla nähtiin myös se, että työmenetelmät ovat muuttuneet: varhainen puuttuminen on tehostunut, yhteistyö ja verkostotyö ovat yleistyneet.

Taulukko 8. Muutosten taustat lastensuojelun avohuollon asiakastilastoinnissa

	Hyvin tai melko tärkeä		Ei lainkaan tärkeä	
	lukumäärä	%	lukumäärä	%
Lasten arjessa on tapahtunut muutoksia.	238	84	38	13
Lastensuojelun asiakkaaksi on tullut uusia ryhmiä.	220	78	51	18
Palvelujärjestelmässä tapahtunut muutos (jokin toiminta lakkautunut tai perustettu uutta).	198	70	77	27
Tilastojen keruutavan muutos.	164	58	107	38
Tilastoa tekevä/tekevät työntekijät ovat vaihtuneet ja se on muuttanut käytäntöjä ja tulkintoja	160	57	116	41
Lastensuojelun asiakkaista on poistunut asiakasryhmiä.	116	41	154	54

- "Vanhemmuus on hukassa, eroperheet työllistävät lastensuojelun työntekijöitä, päihteitä käytetään tosi runsaasti, maailma on mennyt tosi vaikeaksi elää "normaalilla tyylillä", lapset ja nuoret voivat tosi pahoin ja oireilevat jo varhain, oppilashuoltoryhmiä on jo ala- yläasteella sekä lukiossakin."
- Teemme verkostunutta lastensuojelutyötä. Palaveeraamme kuukausittain yhdessä päivähoidon, neuvolan ja terveydenhuollon kanssa. lisäksi oppilashuoltoryhmät toimivat. Tunneimme hyvin toisemme pitkän yhteisen työrupeaman vuoksi. Toista sosiaalityöntekijää ei ole läheskään aina työpariksi lastensuojeluun, joten se etsitään muista tahoista... Nämä tekijät ovat johtaneet siihen, että lastensuojeluilmoitusten tekeminenkin on poikkeuksellisen helppoa, lisääntynyt. Lisäksi kuntaa jää enää asukkaiksi ihmisiä, joilla on lastensuojelun tarvetta. Ja kuntaa muuttaa työttömiä, lastensuojeluperheitä. Aktiiviporukka muuttaa pois.
- Lastensuojelun työskentely on tehostunut lisäresurssien myötä. Lapset saattavat myös moniammatillisen yhteistyön seurauksena tulla varhaisemmassa vaiheessa asiakkaiksi.
- Todennäköisesti varhainen tunnistaminen ja puuttuminen on parantunut eri yhteistyötahojen kesken.

Kuntaliitokset ovat hankaloittaneet jossain määrin tilastoraportointia ja seurantaa. Niihin liittyy usein asiakastietojärjestelmien ja tilastointikäytäntöjen muutoksia.

Lastensuojelutilaston kehittäminen

Tilastoja tarvitaan

Kuntien vastauksista huokui yhtäältä suuri tarve saada ajantasaista, vertailukelpoista ja luotettavaa tietoa lastensuojelun asiakkaista sekä toisaalta suuri huoli siitä, miten aika riittää näiden tietojen antamiseen ja kokoamiseen sekä siitä miten voisi luottaa tekniikkaan ja ohjelmiin. Kuntiin tulviviin kyselyjen joukossa tämä kysely koettiin tärkeänä. Sen tarkoituksenmukaisuutta ei epäily.

- Hyvä että tarkennatte kyselyä.
- Tämä tilastojen tietosisällön tarkistus on varmaankin aiheellista vertailukelpoisuuden vuoksi. On mielenkiintoista seurata oman kunnan kehitystä suhteessa muihin kuntiin. Tärkeä tämä juttu, minkä olette nyt aloittaneet.
- Hyvä kysely. Meillä on juuri samoja asioita mietittävänä työn prosessikuvausten lisäksi. Työn kehittämistä vaikeuttaa henkilöstön vaihtuvuus ja koulutettujen sosiaalityöntekijöiden puute.
- Tilasto toimii, toivomme edelleen yhtenäistä ohjeistusta jotta kerätyt tiedot ovat keskenään vertailukelpoisia
- Kunnissa tarvitaan vielä tarkemmat ohjeet mitä mihinkin tilastokohtaan merkitään, jotta tilastoja voidaan keskenään verrata. Lastensuojelutilastot ovat erittäin tärkeitä - eräs keino kertoa kunnan tilanteesta esim. luottamushenkilöille.

Stakes halusi kuulla kuntien mielipiteitä, mihin suuntaan tilastoja on mahdollista kehittää ja mitä tietoja on mahdollista koota nykyistä laajemmin ja tarkemmin. Neljä viidestä kunnasta ilmoitti, että heillä on mahdollista laajentaa avohuollosta tilastoitavien asioiden piiriä.

Tilaston laajentamiseen myönteisesti suhtautuvien vastaajien osuus näyttää suurelta. Lomakkeella olleen kysymyksen alussa kerrottiin, että Stakes suunnittelee avohuollon asiakkuuteen johtavien syiden ja taustojen tarkempaa keräämistä erilliselityksenä 3-4 vuoden välein. Saattaa siis olla, että kyllä-vastausten osuus kuvaa myönteistä suhtautumista siihen, että jos päätetään laajentaa tilastoitavien asioiden piiriä, vastaaminen voisi 'tietyin varauksin' olla mahdollista. Vastauksissa toistui ja painottui muutama keskeinen asia ja huoli.

- Kohtaan 5 vastaan "ehkä", Tilastointi/kirjaamiskäytännöt sillä tavoin keskeneräisiä ettei tiedot välttämättä "helposti kerättävissä". Enkä uskalla mennä lupalemaan "lisätyötä" vaativia asioita (vaikka hyöty niistä koituisikin meille työn oikean kohdistamisen arviointiin).
- mahdollista on, mutta ei ehdi tehdä kun vuosittain käy sosiaalityöntekijän vastaanotolla n. 900 asiakasta
- Tarkempia tietoja on toki mahdollista ja välttämätöntäkin pystyä antamaan, mutta niiden antaminen vie aikaa perustyöltä.
- Tällä hetkellä emme voi antaa juurikaan tilastotietoa menneistä vuosista, käytännössä tämän vuodenkin tilastointi tulee "menemään pieleen", koska kaikki työntekijät ovat vaihtuneet. Uusilla työntekijöillä ei ole mahdollista mistään saada tietoa (tilastojakaan) siitä mitä kuluvana vuonna on ennen heidän töihin tuloaan tehty. Haluaisimme työyksikkönä kuitenkin panostaa tilastojen oikeellisuuteen ja mahdollisimman hyvään kattavuuteen jatkossa, koska koemme oikean tiedon tuottamisen tärkeäksi, jo työmme kehittämisenkin kannalta. Siten toivoisimme Stakesilta etukäteistietoa tilastojen keruutavoista (hyvissä ajoin edellisvuonna), jotta voisimme luoda menetelmät tiedon keräämiseksi. Tietoja kun ei ole saatavissa sähköisesti, vaan ne on kerättävä itse manuaalisesti. Tilastoinnin suunnittelussa kannattaa käyttää lastensuojelun työntekijöiden apua (erilaisista kunnista koska tarpeet ja toimintatavat on erilaiset eri organisaatioissa ja työkaluissa).
- Kunnassamme vajetta sosiaalityöntekijöissä. Viroissa olevat sosiaalityöntekijät määräaikaista.
- Anteeksi, että tämä tulee näin myöhässä. Resurssipula painaa.

Suurin osa (79 %) vastanneista kunnista ilmoitti, että heidän on mahdollista antaa tiedot lastensuojelun avohuollon asiakkaista ikäryhmittäin. Vain yksi otti kantaa ehdotettuun ikäluokitteluun. Yhtä usein kunnat ilmoittivat, että on mahdollista ilmoittaa asiakkuuden syy (78 %). Syyluokitukseen sen sijaan ei kyselyssä eikä saaduissa vastauksissa ehdotettu sisältöä.

Lastensuojelun asiakkuuden taustaan ja syihin on perinteisesti kohdistunut suuri kiinnostus. Eri-tyisesti media on ollut siitä kiinnostunut. Henkilötietolaki säätelee arkaluonteisten tietojen rekisteröinnistä. Tulkinnanvaraisia ja yksityisiä salaisuuksia sisältäviä tietoja ei ole perusteltua kirjata tilastorekisteriin. Lastensuojelutilastosta poistettiin jo 1980-luvulla muuttuneen lainsäädännön jälkeen asiakkuuden syytiedot. Myös tutkimustarkoituksessa syiden luokittelu yksinkertaisiin omi-

naisuuksiin taikka toisensa poissulkeviin luokkiin on vaikeaa, ja viime kädessä se on tulkinnanvaraista. Tähän myös muutama vastaaja kiinnitti huomiota.

- Syiden löytäminen vaatii manuaalista keräämistä. Enkä ole varma, miten oikeaa tietoa siitä syntyy, koska pääosa asiakkaistani ovat asiakkaitani monessa eri roolissa (lastensuojelu, toimeentulotuki, avioero, huoltoriita, tapaamisristiriidat, näpistelyt, päihteet). En osaa sanoa, mikä olisi pääsyy. Tietojen keruussa pitäisi päästä yksinkertaisuuteen, jotta sen ehtisi tehdä. Tällä hetkellä joudumme keräämään tietoja aika paljon manuaalisesti.

Odotuksia ohjelmistoille

Kyselyn sisältämiin avovastauksiin kirjattiin paljon kommentteja. Ne olivat hyvin samansuuntaisia. Tietojärjestelmien tuottajat eivät ole kyenneet toimittamaan sellaisia ohjelmia, joista saataisiin tarvittava tilastotieto luotettavasti. Käsityönä tehtävät, tarkistettavat ja koottavat tilastot sekä koko toiminnan manuaalisuus vie työaikaa kohtuuttomasti. Koska sosiaalityön resurssipula on kokonaisvaltainen ja vakava - niin työntekijäresurssien kuin asiakkaille tarjottavana olevan avun ja palvelujen suhteen - on tämä kysymys myös otettava vakavasti.

Asiakastietojärjestelmät on kehitetty päätöksiä, maksuja ja työprosessia varten - ei tilastointitarkoituksiin. Järjestelmät toimivat ainoastaan tietojen keruujärjestelmänä tilastoa varten. Tämä tarkoittaa, että on erikseen pohdittava, miten asiakastyön tietojen tallentaminen voi samalla toimia tilaston poiminnan apuna ja pohjana.

Lastensuojelun tilastoryhmässä on mukana isojen kuntien tilasto- ja tiedonkeruuvastaavia ja muita keskus- ja aluehallinnossa pitkään lastensuojelukysymysten parissa työskennelleitä. Ryhmässä käytiin vilkasta keskustelua jo kyselyä suunniteltaessa. Ohjelmistotuottajien asema ja myytävien tuotteiden taso on noussut kunnissa keskeiseksi huolen aiheeksi. Ohjelmat ovat kalliita, ne saatetaan laskea käyttöön keskeneräisinä, eivätkä ne välttämättä toimi riittävän luotettavasti ja joustavasti. Kärjistäen voidaan todeta, että useissa kunnissa sosiaalityöntekijöiden työaika kohdentuu tietojärjestelmien puutteiden paikkaamiseen asiakkaiden asioihin käytettävän ajan kustannuksella. Kun ohjelmat eivät toimi, kunnalle jää viime kädessä vastuu ja huoli siitä, saavatko asiakkaat palvelua. Niinpä monissa vastauksissa otettiin esille ohjelmiin liittyvät toiveet.

- Valitettavasti käytössämme oleva ohjelmisto vaikeuttaa huomattavasti luotettavan tilastotiedon saamista. Tilanne varmasti korjaantuu paljon uuden ohjelmiston myötä. Sen käyttöönoton aikataulua ei vielä tiedetä.

- Ei nykyisin menetelmin ja ohjelmin, mutta jos luodaan uusi tilastointi käytäntö. Manuaalisesti tosi raskasta tehdä!

Luottamusta uudistuviin ohjelmiin näytti myös olevan melko paljon - erityisesti jos kuntaan oli luvassa uusi ohjelma.

- Nykyiseen tietokoneohjelmaan ei tällä hetkellä ole joustavaa syöttää ko. tietoja. Vaatisi päivitystä atk-ohjelmasta. Toivotaan etukäteen tietoa, mistä alkaen tilastoa tulisi pitää, mahdotonta tehdä ko. tilastoa jälkikäteen. Todennäköisesti mahdollista tulevaisuudessa pienin muutoksin.

- nykyisin käytettävissä oleva tietokoneohjelma ei mahdollista tarkempien tietojen saamista; tiedot pitäisi poimia manuaalisesti

- Tietojärjestelmämme uusiutuu seuraavan vuoden aikana, jonka jälkeen tietoja todennäköisesti myös tilastoja varten olisi helpompi saada.

Moni toivoi johdonmukaista keskitettyä otetta siihen, miten ohjeistetaan kerättävä tieto ja miten se pitää hoitaa ohjelmiin asti.

- Tilaston kerääjien ja atk-ohjelmien tekijöiden välille parempi yhteistyö eli ohjelma tilastoisi niitä asioita, joita Stakes kysyy kunnilta.
- Yhtenäinen ohjelma koko maahan, koulutus Stakesista
- Toivomme lämpimästi, että Stakes esittää tilastolliset vaatimukset suoraan ohjelmien toimittajille.
- Stakes voisi antaa valtakunnallisen suosituksen siitä mitä sosiaalityön tietokoneohjelmaan pitäisi kuulua jotta yhtenäinen tilastointi olisi mahdollista. Stakes voisi tehdä tämän asian tiimoilta yhteistyötä johtavien tietokonefirmojen kanssa.
- Ammattimaiset "lomakenikkarinne" tekisi lomakepohjan, jonka voisi täyttää, tallentaa myöhemmin täydennettäväksi ja johon voisi muutokset kirjata heti asiakkuuden alkaessa/loppuessa.

Stakes on toiminut pitkään, 1990-luvulta alkaen yhteistyössä ohjelmistotuottajien kanssa. Tapaamisissa on käyty läpi ja keskusteltu kerättävistä tilastoista ja niiden tietosisällöstä. Ohjelmistotuottajille on toimitettu tilastojen tietosisällöt, lomakepohjat, tietuekuvaukset ja tilastojen täyttö-ohjeet. Stakes on ollut myös valmis testaamaan yhteistyössä ohjelmistotuottajien kanssa tilastotietojen tuottamista kunnissa käyttöön otettavista uusista ohjelmistoista.

Vastikään valtakunnallisen Sosiaalialan kehittämishankkeen osana käynnistettiin Tietoteknologian käytön edistäminen sosiaalihuollossa -hanke, johon Stakes osallistuu vastaamalla asiakastietojärjestelmiin liittyvän dokumentaation kehittämisestä (projektipäällikkö Jarmo Kärki, joka on myös lastensuojelun tilastotyöryhmän jäsen). Tietoteknologiahankkeen koordinaatiosta vastaava projektipäällikkö on Heli Sahala, joka on myös lastensuojelun tilastotyöryhmän LASU2005 jäsen. Työryhmässä on vahva luottamus siihen, että LASU2005 uudistukset toteutetaan¹ yhteistyössä tietoteknologiahankkeen kanssa lähinnä osana asiakastietojärjestelmien sisällön määrittelyä ja tietojärjestelmille asetettavia vaatimuksia (mm. valtakunnallinen säännönmukainen tilastointi).

Tietoteknologiahankkeessa keskitytään aluksi asiakastietojärjestelmiin. Niiden kehittäminen on nähty sosiaalialan tietoteknologian kehittämisen kiireellisimpänä tehtävänä. Hankkeen tavoitteena on kehittää tietojärjestelmiä monella tasolla. Tiedonsiirtomahdollisuus järjestelmistä toiseen organisaatioiden välillä ja kuntien välillä on ollut puutteellista. Teknisiä vaikeuksia on ollut siinä, miten tuottaa tilastotiedot ja miten saada ne vertailukelpoiseksi. Uusia haasteita asettavat seudulliset palvelut ja alueelliset tietojärjestelmät.

Ohjeistusten täsmentäminen

Kaikkein keskeisin tilaston sisällön ohjeistukseen liittyvä asia on tarkentaa ja rajata avohuollon asiakkaiden määritelmä. Määrittystä on tarkennettava nykyisestä ohjeesta, ja määrittelytyötä on syytä tehdä, vaikka tehtävä ajoittain vaikuttaakin "rajattoman rajaamiselta". Kun tukitoimia järjestetään lasten ja heidän perheidensä auttamiseksi, vain mielikuvitus on rajana tukitoimien kirjolle, joten tilastoitavien tukitoimien kokonaisuus on hyvin monimuotoinen. Sitä on vaikea vangita luettelemalla tukitoimia, sillä uusia työmuotoja kehitetään yhtenäin. Jotain konkreettista on kuitenkin tarjolla lastensuojelun asiakkuuden tilastollisen rajaamisen suhteen.

Tämän kyselyn tuloksena voi nostaa esiin seuraavia havaintoja ja asioita:

¹ Tietoteknologian käytön edistäminen sosiaalihuollossa –hankkeesta löytyy tietoa Sosiaaliportin kautta osana sosiaalihankeiden sivustoja (www.sosiaaliportti.fi) sekä osoitteesta www.tikesos.fi.

- Tietohuollon tulisi kuulua kunnassa jonkun nimetyn henkilön tehtäväkuvaan ja vastuulle.
- Ei riitä, että lastensuojelun avohuollon asiakkuutta kuvataan vain kokonaislukumäärinä vaan tietoa tarvitaan jatkossa useammasta näkökulmasta. Kun lastensuojelun avohuoltoa kuvaavina tietosisältöinä voidaan seurata useampaa asiaa, saadaan kokonaisuudestakin nykyistä monipuolisempi käsitys. Periaatteena pidetään, että tiedot tullaan saamaan suoraan asiakastietojärjestelmästä.

LASU2005 työryhmän tehtäväksi jää tehdä konkreettiset ehdotukset tilastoinnin jatkosta. Työryhmä on alustavasti suunnitellut, että lastensuojelun avohuollon asiakkuutta kuvaavina tietosisältöinä kerättäisiin vuosittain

- niiden lasten määrä, joista on tehty lastensuojeluilmoitus
- ohjauksen ja neuvonnan kohteena olleet lapset ja nuoret
- Lastensuojelutarpeen arvioinnissa vuoden aikana olleet *uudet* asiakkaat (alkuarviointi; tilanne- ja tarveselvitys)
- lasten määrä, joiden asiassa on laadittu ensimmäinen (avo)huoltosuunnitelma
- Lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä olevien lasten ja nuorten määrä eli niiden lasten määrä, joiden asiassa on tehty LSL 13§ mukainen päätös
- Lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä *jälkihuollossa* olevien lasten ja nuorten määrä (niiden lasten määrä, joiden asiassa on tehty LSL 34 § mukainen jälkihuoltopäätös).

Lisäksi on syytä edelleen koota lastensuojelun avohuollon asiakkaiden (lasten ja nuorten) kokonaismäärä vuoden aikana = ne joiden asiassa tehty lastensuojeluselitys, huoltosuunnitelma tai jotka ovat saaneet avohuollon tukea. Tieto pyydetään ryhmiteltyinä lapsen iän mukaan, erikseen kaikki ja uudet.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevien lasten määrä on Stakesin lastensuojelutilaston mukaan lisääntynyt vuosittain niin paljon, että tämä suuntaus pakotti kysymään, mistä tämä kertoo. LASU2005 työryhmässä päätettiin, että Stakes tekee tarkemman kuntakyselyn avohuollon asiakasmäärien taustoista. Yhtäältä haluttiin varmistaa ja parantaa Stakesiin tulevan ja vuosittain raportoitavan aineiston laatua. Toisaalta haluttiin myös tarkistaa kuntakohtaisesti, miten kukin kunta omalta osaltaan tulkitsee kehitystä. Vastausta haettiin sekä sisällöllisiin kysymyksiin että teknisiin, tiedon keruuseen ja sen kohdentumiseen liittyviin seikkoihin. Tarkoituksena oli tuottaa aineistoa tilastoitavien asioiden ja käsitteiden täsmentämiseksi.

83 % suurista kunnista ja kaikkiaan 64 % kunnista vastasi kyselyyn. Vastanneet kunnat edustavat 80 % lastensuojelun avohuollon asiakkaista.

Suurta lastensuojelun avohuollon asiakasmäärän kasvua selittävät monet seikat. Teknisiä selityksiä edustaa kaksi näkökohtaa. Yhä useampi kunta on 1990-luvulta lähtien antanut tietoja tähän tilastoon. Kunnat ovat alkuvuosiin verrattuna myös kehittäneet tiedonkeruutaan ja tapaansa koota annettavat tiedot. Tämä on näkynyt lukumäärien kasvuna.

Tilastollisten muutosten taustalla nähtiin myös todellisia muutoksia, jotka ovat tapahtuneet lasten arjessa. Myös uusia ryhmiä on tullut lastensuojelun asiakkaaksi. Tämä liittyy osaltaan palvelujärjestelmässä tapahtuneisiin muutoksiin, kuten siihen, että kunnassa on tehostettu koulun oppilashuoltoa tai siihen, että perhetyötä on lisätty. Asiakasmäärän kasvun taustalla nähtiin myös se, että työmenetelmät ovat muuttuneet, yhteistyö lisääntynyt, varhainen puuttuminen riskitilanteisiin tehostunut ja verkostotyö lisääntynyt. Lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen sisältyy monenlaista asiakkuutta.

Lastensuojelun avohuollon tilastotiedot kerätään kunnissa edelleen pääosin käsityönä. Kyselyyn vastanneista kunnista vain 11 %:ssa avohuollon tilastot tuotetaan sähköisesti. Lisäksi nämä tiedot eivät tule Stakesiin lapsikohtaisina tietoina, vaan ne perustuvat kunnissa tehtyihin laskelmiin (liki 90 % kunnista) ja arviolukuihin (10 %).

Kaikissa kunnissa ei ole systemaattista laadunvarmistusta siinä, mitä tietoja kunnasta toimitetaan Stakesiin. Enemmistö vastanneista kunnista (71 %) kuitenkin ilmoittaa, että kunnissa varmistetaan lähtevän tiedon sisältö ja laatu. Kolmannes kunnista ei tätä tee. Vaikka kaikki kunnat eivät tarkistakaan systemaattisesti lukujaan, ei se tarkoita välttämättä sitä, että niiden tiedot olisivat virheelliset.

Kaksi kolmesta kunnasta tunnisti trendinsä, ja palautetiedon antama kuva tuntui vastaajista oikealta. Silloin kun kunnan antama tilasto tuntui väärältä, viitattiin yleisimmin sosiaalityöntekijän (tilastotietojen antajan) vaihtumiseen, organisaation ja palvelurakenteen muutoksen (tullut uusia toimijoita) sekä määrittelyjen muutoksiin. Vuosittain muuttuvia tietoja selitettiin luonnollisesti myös tilastoinnin pulmilla.

Kuntien vastauksista huokui yhtäältä suuri tarve saada ajantasaista, vertailukelpoista ja luotettavaa tietoa lastensuojelun asiakkaista sekä toisaalta suuri huoli siitä, miten aika riittää näiden tietojen antamiseen ja kokoamiseen sekä siitä miten voisi luottaa tekniikkaan ja ohjelmiin. Lastensuojelutilastot koettiin tarpeellisina.

Ohjelmistoja kohtaan esitettiin odotuksia. Tietojärjestelmien tuottajat eivät ole kyenneet toimitamaan sellaisia ohjelmia, joista saataisiin tarvittava tilastotieto luotettavasti. Käsityönä tehtävät, tarkistettavat ja koottavat tilastot sekä koko toiminnan manuaalisuus vie työaikaa kohtuuttomasti. Sosiaalityön resurssipula on kokonaisvaltainen ja vakava - niin työntekijäresurssien kuin asiakkaille tarjottavana olevan avun ja palvelujen suhteen. Luottamusta uudistuviin ohjelmiin näytti myös olevan melko paljon - erityisesti silloin, jos kuntaan oli luvassa uusi ohjelma, joka poistaisi manuaalisia aikaa vieviä työvaiheita. Toiveita esitettiin siihen, miten kerättävä tieto ohjeistetaan ja miten se pitää hoitaa ohjelmiin asti. Yhteistyötä ohjelmistotuottajien ja Stakesin välille toivottiin enenevässä määrin.

Kyselyn perusteella näytti siltä, että kunnat ovat halukkaita kehittämään lastensuojelun avohuollon asiakkuutta kuvaavien tietojen sisältöä. Pelkän kokonaislukumäärän sijasta voitaisiin jatkossa kerätä useampaa asiaa kuvaavia tietoja, jolloin saadaan kokonaisuudestakin nykyistä monipuolisempi käsitys. Periaatteena pidetään, että tiedot tullaan saamaan suoraan asiakastietojärjestelmästä.

Huoli lastensuojelutilaston laadusta avohuollon asiakkaiden osalta lieveni kyselyn perusteella. Lastensuojelun työntekijäresurssien niukkuus ja vaihtuvuus sekä toimintakäytäntöjen ja työtapo-

jen muutokset ovat niin suuressa liikkeessä, että se heijastuu väistämättä työn tilastointiin. Vuosittaista jatkuvaa tilastointia on syytä laajentaa vain vähän, mutta sen sijaan ohjeistusta on syytä tarkentaa. Ohjeistuksen tarkentaminen tulee ulottaa myös lasten sijoituksia kuvaaviin tilastoihin.

Vuosittaisen tilastonkeruun lisäksi on tarpeen tehdä erillisselvityksiä sen seuraamiseksi, millaisissa tilanteissa lastensuojelun asiakkuus muodostuu, minkä ikäisiä lapsia ja millaisista perhetaustoista tulee asiakkaaksi. Tässä mielessä kuvaavin ja taloudellisin tapa on säännöllisesti toistettava erillisselvitys (esim. 3-4 vuoden välein). Sitä valmistelemaan ja toteuttamaan tulisi asettaa ryhmä ja osoittaa resurssit työn toteuttamiseen. Muutama kunta on jo ilmoittautunut halukkaaksi yhteistyö- ja pilottikunnaksi erillisselvityksen tuottamisessa, kokeilussa ja kehittämisessä.

Yhteistyö sosiaalialan osaamiskeskusten sekä uusien, valtionavustuksella käynnistettyjen seudullisten lastensuojelun kehittämissyksiköiden kanssa on luonteva yhteys yhteistyölle ja uuden tiedonkeruun pilotoinnille.

Lapset ja nuoret avohuollon asiakkaana - kysely

Hyvä vastaanottaja!

Sosiaali- ja terveysministeriön Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 -raportissa on kartoitettu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tiedon tuottamisen nykytila ja määritelty lähivuosien kehittämiskohteet niin tilastojen, rekistereiden kuin tutkimuksenkin osalta. Tieto 2005 tietouudistuksessa esitetään, että Stakes käynnistää hankkeen lastensuojelun tilasto- ja rekisteritietojen tietosisällön tarkastamiseksi. Lastensuojelurekisteriin esitetyt keskeisimmät laajentamishdotukset ovat lastensuojelun syytiedot, avohuollon taustatiedot ja lastensuojelun avohuollon kustannustiedot.

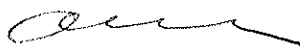
Keväällä 2004 perustettiin työryhmä selvittämään lastensuojelun tilasto- ja rekisteritietojen tietosisällön tarkistamista ja laajentamista. Työryhmä koostuu Sosiaali- ja terveysministeriön, Kuntaliiton, Kuusikkokuntien, Etelä-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskuksen ja Stakesin edustajista. Työryhmä päätyi selvitksissään siihen, että on tärkeää kuntiin tehtävän kyselyn avulla selvittää lastensuojelun avohuollon tilastojen luotettavuus ja vertailukelpoisuus sekä saada kunnista tarkennukset siihen, miten tiedot kerätään Stakesin tilastoihin. Samalla kyselyllä voidaan kysyä lastensuojelun avohuollon tietosisällön mahdollisista laajennuksista.

Näissä tarkoituksissa pyydämme teitä vastamaan oheiseen kyselyyn, joka sisältää tarkentavia kysymyksiä Stakesin lastensuojelun avohuollon tilastojen keräämisestä sekä kysymyksiä lastensuojelun avohuollon tietosisällön mahdollisista laajennuksista. Toivomme, että toimitatte kyselyn organisaatiossanne **tarvittaessa eteenpäin** sille henkilölle, joka vastaa lastensuojelun avohuollon tilastotietojen antamisesta Stakesille. Oheinen kyselylomake löytyy sähköisesti osoitteesta:

<http://www.stakes.info/Lomake/LastensuojeluAVO.asp>

Kyselyyn liittyen olemme työstäneet teille tulosteen lastensuojelun avohuollon asiakasmäärien kehityksestä kunnassanne. Toimitamme teille samalla viimeisimmän Lastensuojelu 2003 tilastotiedotteen.

Toivomme saavamme vastauksenne viimeistään **25.10.2004**. Kyselyyn liittyviin tiedusteluihin vastaavat suunnittelija Tuula Kuoppala (puh: 09 3967 2234, tuula.kuoppala@stakes.fi) ja kehittämisspäälikkö Salla Säkkinen (puh: 09 3967 2064, salla.sakkinen@stakes.fi).

Olli Nylander
Vt. tulosaluejohtaja

Mika Gissler
Kehittämisspäälikkö

TIEDOKSI:

Sosiaali- ja terveysministeriö, talous- ja suunnitteluosasto, palveluosasto, ennalta ehkäisevän sosiaali- ja terveyspolitiikan osasto
Lääninhallitukset ja alueelliset palveluyksiköt
Suomen Kuntaliitto
Lastensuojelun Keskusliitto

Vänd - Käännä

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och
hälsovården

Lapset ja nuoret avohuollon asiakkaana - kysely

Hyvä lastensuojelun asiantuntija

Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä on Stakesin tilastojen mukaan kasvanut. Vuonna 1992 oli 23 500 lasta ja nuorta avohuollollisten tukitoimien piirissä, vuonna 2003 vastaava lukumäärä oli jo yli 56 300 lasta ja nuorta. Mistä nämä, julkisuudessakin jatkuvasti käytössä olevat luvut kertovat, ei ole olemassa tarkempaa valtakunnallista tietoa. Keitä ovat nämä lapset? Mistä muutos kertoo?

Ennen kuin kysymyksiin voi vastata, tulee selvittää tilastojen luotettavuus ja vertailukelpoisuus sekä mitä kunnissa kirjataan Stakesin tilastoihin. Miltä osin tietosisältöä on tarpeen laajentaa?

Näissä tarkoituksissa pyydämme, että autatte meitä selvittämään ja tarkentamaan Stakesin 'Lapset ja nuoret avohuollon asiakkaana' -tilastomme kokonaistilannetta.

Lastensuojelun avohuollon asiakkuuden määrittely tilastointitarkoituksiin:

1. Miten kunnassanne poimittiin vuoden 2003 tiedot Stakesin lastensuojelun avohuollon kuntakohtaiseen asiakastilastoon?

1.1. Perustuvatko ilmoitetut asiakasmäärät	laskelmiin
☐	arvioon
☐
1.2. Miten kunnassanne poimittiin:	manuaalisesti	sähköisesti
- kaikki asiakkaat	☐	☐
- uudet asiakkaat	☐	☐
- jälkihuollossa olevat 18-20 v	☐	☐
1.3. Varmistaako/tarkistaako joku systemaattisesti vuosittain kunnassanne Stakesiin lähtevien lastensuojelutilastojen sisällön ja laadun.	kyllä
☐	ei
☐

2. Mitä sisältyy Stakesiin ilmoittamiinne lastensuojelun avohuollon asiakasmääriin vuosittain?

2.1. Sisältyykö antamiinne asiakastilastoihin mukaan vain ne , jotka ovat olleet asiakkaana ko. vuoden aikana.	kyllä
☐	ei
☐
2.2. Sisältyykö sama asiakas/lapsi antamiinne tietoihin...		

- kertaalleen
- mahdollisesti monta kertaa
- en osaa sanoa
- kyllä ei
- 2.3. Sisältyykö lukumäärään myös ne, jotka ovat olleet lastensuojelun sosiaalityön ohjauksen ja neuvonnan piirissä kerran tai kaksi (ns. pikkuasiakkaat).
- kyllä ei
- 2.4 Sisältyykö lukumäärään vain ne, joiden osalta on tehty lastensuojelulain mukainen, avohuoltoa koskeva päätös (muu kuin huostaanottopäätös).
- 2.5. Sisältyykö lukumäärään lastensuojelulain 14 § perusteella sijoitetut lapset ja nuoret
- kaikki
- vain ne jotka on olleet osan vuotta sijoitettuna
- eivät sisälly lainkaan
- kyllä ei
- 2.6. Sisältyykö lukumäärään myös ne, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, mahdollisista jatkotoimenpiteistä riippumatta.
- kyllä ei
- 2.7. Sisältyykö jälkihuollossa olevien lukumäärään edelleen sijoituspaikassa asuvat.
- 2.8. Voit halutessasi myös sanallisesti täsmentää ed. vastauksia.
-

Lastensuojelun avohuollon asiakkuuden määrittely sosiaalityön näkökulmasta.

3. Miten kunnassanne lapsi tai nuori määritty lastensuojelun avohuollon asiakkaaksi?

- 3.1. Tekeekö määrittelyn...
- sosiaalityöntekijä
- joku muu
- jos muu, kuka...
- kyllä ei
- 3.2. Tehdäänkö lastensuojelun avohuollon asiakkuuden alkamisesta merkintä sosiaalityön asiakirjoihin.
- 3.3. Tehdäänkö lastensuojelun avohuollon asiakkuuden loppumisesta merkintä sosiaalityön asiakirjoihin.
- 3.4. Olisiko mahdollista saada lastensuojeluilmoitusten lukumäärät poimittua vuosittain.

Lastensuojelun määrällisen kehityksen arviointi lukumäärien perusteella.

4. Miten arvioitte kehitystä omaa kuntaanne koskevan palautetiedon perusteella?

Palautetieto on...

oikea

antaa hieman väärän kuvan

antaa täysin väärän kuvan

4.1. Mitä palautetiedon osoittamat lukumäärät ja niiden muutokset kertovat teille kuntanne tilanteesta.

4.2. Miten tärkeänä muutosten taustalla pidätte seuraavia tekijöitä:

4.2.1. Palvelujärjestelmässä tapahtunut muutos (jokin toiminta lakkautunut tai perustettu uusi).
ei lainkaan tärkeä melko tärkeä hyvin tärkeä

4.2.2. Tilastoa tekevä/tekevät työntekijät ovat vaihtuneet ja se on muuttanut käytäntöjä ja tulkintoja.
ei lainkaan tärkeä melko tärkeä hyvin tärkeä

4.2.3. Lasten arjessa on tapahtunut kuvan ilmentämiä muutoksia.
ei lainkaan tärkeä melko tärkeä hyvin tärkeä

4.2.4. Lastensuojelun asiakkaaksi on tullut uusia ryhmiä.
ei lainkaan tärkeä melko tärkeä hyvin tärkeä

4.2.5. Lastensuojelun asiakkaista on poistunut asiakasryhmiä.
ei lainkaan tärkeä melko tärkeä hyvin tärkeä

4.2.6. Tilastojen keruutavan muutos.
ei lainkaan tärkeä melko tärkeä hyvin tärkeä

4.2.7. Muu mikä...kuvaa muutosta.

Stakes suunnittelee lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen johtavien syiden ja taustojen tarkempaa keräämistä erillisselvityksenä 3-4 vuoden välein.

5. Onko teidän mahdollista tuottaa tarkempia tietoja avohuollon asiakkaina olleista ja nuorista?

5.1. Tietoja ikäryhmistä, esim 0-2, 3-6, 7-11, 12-14, 15-17, 18-20-v. kyllä / ei

5.2. Tietoja avohuollon asiakkuuteen johtaneista syytiedoista (lastensuojelun tarvetta aiheuttavista tekijöistä).

6. Kommentteja ja terveisiä Stakesin lastensuojelutilaston tekijöille...

Vastaajan nimi

Virka-asema/nimike

Organisaatio

Organisaation postiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Sähköposti

Osoitetietoja ei luovuteta Stakesin ulkopuolelle, mutta niitä voidaan käyttää Stakesin omaan tiedotukseen.

STAKES/StakesTieto/Lastensuojelu
PL 220
00531 Helsinki

Lähetä - Sänd

Copyright © 1999 Stakes. Kaikki oikeudet pidätetään.
Tarkistettu: 08. joulukuuta 2004

Lisätietoja/Ytterligare uppgifter:

Salla Säkkinen (09) 3967 2064, salla.sakkinen@stakes.fi

Tuula Kuoppala (09) 3967 2234, tuula.kuoppala@stakes.fi

Telefax (09) 3967 2497

Lastensuojelun AVOHUOLLOLLISTEN tukitoimien piirissä olleet lapset ja nuoret 1998 - 2003
Barn och ungdomar som omfattats av DE ÖPPNA STÖDÅTGÄRDerna inom barnskyddet 1998 - 2003

KOKO MAA/HELA LANDET

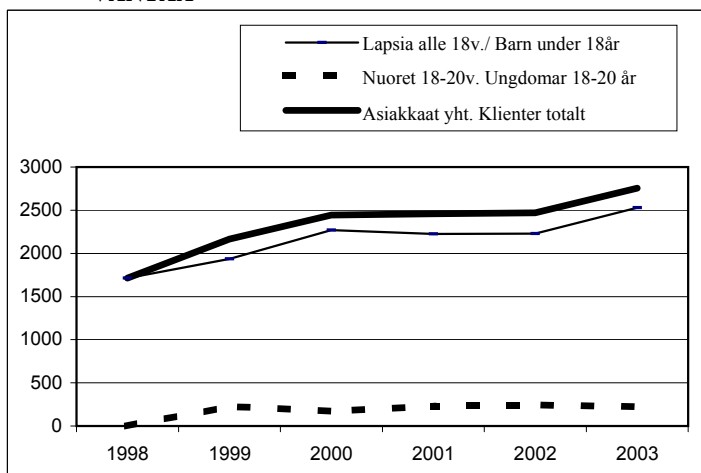
	Lapsia alle 18v./ Barn under 18år	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård	Nuoret 18-20v. Ungdomar 18-20 år	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård	Asiakkaat yht. Klienter totalt	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård
1998	36 255	8 642	920	3 411	544	1 637	39 666	9 186	2 557
1999	39 883	11 245	453	3 796	542	1 721	43 679	11 787	2 174
2000	45 661	12 904	423	3 690	714	2 078	49 351	13 618	2 501
2001	45 263	12 276	388	4 347	709	2 133	49 610	12 985	2 521
2002	49 518	13 989	404	4 866	670	2 330	54 384	14 659	2 734
2003	51 781	14 622	529	4 598	648	2 404	56 379	15 270	2 933

VANTAA

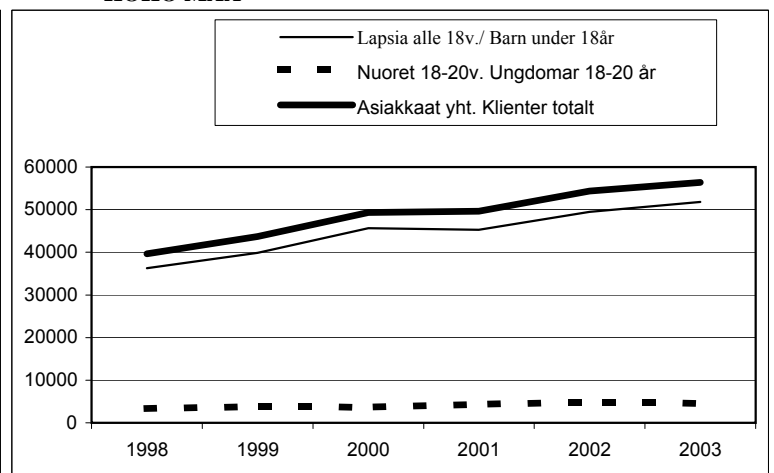
	Lapsia alle 18v./ Barn under 18år	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård	Nuoret 18-20v. Ungdomar 18-20 år	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård	Asiakkaat yht. Klienter totalt	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård
1998	1 714	0	0	0	0	0	1 714	0	0
1999	1 937	805	15	229	16	58	2 166	821	73
2000	2 271	1 015	9	173	20	70	2 444	1 035	79
2001	2 225	887	12	235	38	87	2 460	925	99
2002	2 227	929	7	243	31	101	2 470	960	108
2003	2 530	1 046	16	226	22	81	2 756	1 068	97

Avohuollon asiakkaat 1998 - 2003 / Klienter inom de öppna stödåtgärderna 1998 - 2003

VANTAA

KOKO MAA

Lisätietoja:

Salla Säkkinen (09) 3967 2064, salla.sakkinen@stakes.fi
Tuula Kuoppala (09) 3967 2234, tuula.kuoppala@stakes.fi
Telefax (09) 3967 2497

Palautetaan 31.1.2005 mennessä lastensuojelun sijoitustietojen kanssa

Kunta _____

--	--	--

Yhteyshenkilö/puhelin/sähköposti _____

**Lastensuojelun AVOHUOLLOLLISTEN tukitoimien piirissä olleet lapset ja
nuoret vuoden 2004 aikana**

Pyydämme vastaamaan seuraaviin kysymyksiin kuntakohtaisesti. **Tilasto-osassa kootaan tiedot ainoastaan sijoitetuista lapsista ja tällä lomakkeella pyydetään kuntakohtaisia kokonaismääriä lastensuojelun avohuollon asiakkaita.**

Niitä kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria jotka on jo ilmoitettu henkilötunnuksin tilasto-osassa ei lasketa mukaan tämän lomakkeen lukumääriin, poikkeuksena ne lapset/nuoret jotka ovat olleet asiakkaina joko ennen tai jälkeen varsinaisen sijoituksen.

Kuntaa pyydetään merkitsemään alla olevaan tauluun kuinka monta lasta tai nuorta on vuoden 2004 aikana ollut avohuollollisten tukitoimien piirissä lastensuojelullisin perustein seuraavasti:

- lapsi/nuori tai hänen perheensä on ollut lastensuojeluilmoituksen johdosta yksilökohtaisen tutkimuksen, ohjauksen tai neuvonnan piirissä.

- lapselle/nuorelle tai hänen perheenjäsenelleen on järjestetty LsL 13 §:n mukaisia tukitoimia (taloudellinen tuki, asumisolojen järjestäminen, tukihenkilötoiminta, terapiapalvelut, loma- ja virkistyspalvelut, koulunkäynnin, ammatin- ja asunnonhankinnan ja harrastustoiminnan tukeminen tai muu lapsen henkilökohtainen tukeminen). Näitä tukitoimia järjestetään avohuollona LsL 12 §:n perusteella (jos kasvuolot tai lapsen oma käytös vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä) tai jälkihuollona LsL 34 §:n perusteella, kun lapsi/nuori huostaanoton päättymisen jälkeen on edelleen tuen tarpeessa.

	Lapsia alle 18-v.	Nuoria 18-20-v.
Vuoden 2004 yksilökohtaisen lastensuojelun piirissä (LsL 12 §, 13 §, 34 §) asiakkaita yhteensä		
- joista vuoden 2004 aikana asiakkaaksi tulleita (uusi rekisteröinti)		
- jälkihuollossa olevia (huostaanotto ja sijaishuolto päättynyt LsL 34 §)		

Stakes/StakesTieto/Lastensuojelutilasto/Lapset ja nuoret avohuollon asiakkaana - kysely

Lisätietoja: Salla Säkkinen ja Tuula Kuoppala (sähköposti: etunimi.sukunimi@stakes.fi)

yhteensä 283 kuntaa vastasi kyselyyn

as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
%	%	%	%	%

1. Miten kunnassanne poimittiin vuoden 2003 tiedot Stakesin lastensuojelun avohuollon kuntakohtaiseen asiakastilastoon?

1.1. Ilmoitetut asiakasmäärät perustuvat

	as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
laskelmiin	100	86	81	93	89
arvioon	0	0	10	7	7
laskelmiin ja arvioon	0	14	7	0	3
tyhjää	0	0	1	0	1

1.3. Kunnissa varmistetaan/tarkistetaan systemaattisesti Stakesiin lähtevä lastensuojelutilaston sisältö ja laatu:

	as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
Kyllä	100	86	65	71	71
Ei	0	14	32	28	28
Tyhjää	0	0	3	1	1

2. Mitä sisältyy Stakesiin ilmoittamiinne lastensuojelun avohuollon asiakasmääriin vuosittain?

2.1. Stakesiin vuosittain ilmoittamiin lastensuojelun avohuollon asiakasmääriin sisältyy vain ne, jotka ovat olleet asiakkaana ko. vuoden aikana.

	as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
Kyllä	100	71	92	90	90
Ei	0	29	7	9	9
Tyhjää	0	0	1	1	1

2.2. Sama asiakas/lapsi sisältyykö annettuihin tietoihin...

	as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
kertaalleen	60	71	75	88	84
mahdollisesti monta kertaa	20	29	16	6	10
en osaa sanoa	20	0	6	5	7
Tyhjää	0	0	3	1	1

2.3. Lukumäärään sisältyy myös ne, jotka ovat olleet lastensuojelun sosiaalityön ohjauksen ja neuvonnan piirissä kerran tai kaksi (ns. pikkuasiakkaat).

	as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
Kyllä	20	57	54	48	49
Ei	80	43	43	51	50
Tyhjää	0	0	3	1	1

2.4 Lukumäärään sisältyy vain ne, joiden osalta on tehty lastensuojelulain mukainen, avohuoltoa koskeva päätös (muu kuin huostaanottopäätös).

	as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
Kyllä	40	29	26	34	32
Ei	60	71	70	62	65
Tyhjää	0	0	4	4	3

2.5. Lukumäärään sisältyy lastensuojelulain 14 § perusteella sijoitetut lapset ja nuoret

	as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
kaikki	60	43	80	84	82
vain ne jotka on olleet osan vuotta sijoitettuna	40	43	4	3	5
eivät sisälly lainkaan	0	14	15	9	10
Tyhjää	0	0	1	4	3

2.6. Lukumäärään sisältyykö myös ne, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, mahdollisista jatkotoimenpiteistä riippumatta.

	as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
Kyllä	20	71	43	42	43
Ei	80	29	56	57	56
Tyhjää	0	0	1	1	1

2.7. Lukumäärään sisältyy edelleen jälkihuollossa, sijoituspaikassa asuvat

	as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
Kyllä	80	57	90	66	72
Ei	20	43	9	26	22
Tyhjää	0	0	1	8	6

Stakes/StakesTieto/Lastensuojelutilasto/Lapset ja nuoret avohuollon asiakkaana - kysely

Lisätietoja: Salla Säkkinen ja Tuula Kuoppala (sähköposti: etunimi.sukunimi@stakes.fi)

yhteensä 283 kuntaa vastasi kyselyyn

as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
%	%	%	%	%

Lastensuojelun avohuollon asiakkuuden määrittely sosiaalityön näkökulmasta.

3.2. alkamisesta tehdään merkintä =kyllä	80	86	76	79	79
ei	20	14	23	21	21
tyhjä	0	0	1	0	0
3.3. loppumisesta tehdään merkintä=kyllä	40	29	43	47	45
ei	60	71	55	52	54
tyhjä	0	0	1	1	1
3.4. Lastensuojeluilmoitusten lkm vuosittain=kyllä	80	100	64	78	75
ei	20	0	35	22	25
tyhjä	0	0	1	0	0

Lastensuojelun määrällisen kehityksen arviointi lukumäärien perusteella.

4. Stakesin antamien palautetietojen antama kuva asiakasmäärien kehityksestä

on oikea	60	57	58	64	63
antaa hieman väärän kuvan	20	29	35	29	30
antaa täysin väärän kuvan	0	14	6	3	4
Tyhjä	20	0	1	3	3

Lastensuojelun avohuollon asiakkuuden määrittely tilastointitarkoituksiin:

4.2.1. Palvelujärjestelmässä on tapahtunut muutos (jokin toiminta lakkautettu tai perustettu uutta):

ei lainkaa tärkeä	20	14	20	30	27
melko tärkeä	20	57	45	49	48
hyvin tärkeä	40	29	35	17	22
tyhjä	20	0	0	4	3

4.2.2. Tilastoa tekevät työntekijät vaihtuneet ja se on muuttanut käytäntöjä ja tulkintoja

ei lainkaa tärkeä	40	29	38	43	41
melko tärkeä	0	14	36	37	35
hyvin tärkeä	40	57	26	17	21
tyhjä	20	0	0	3	3

4.2.3. Lasten arjessa on tapahtunut kuvan ilmentämiä muutoksia.

ei lainkaa tärkeä	0	28	14	13	13
melko tärkeä	60	43	61	54	56
hyvin tärkeä	20	29	22	31	28
tyhjä	20	0	3	2	3

4.2.4. Lastensuojelun asiakkaaksi on tullut uusia ryhmiä.

ei lainkaa tärkeä	20	14	14	19	18
melko tärkeä	60	57	65	54	57
hyvin tärkeä	0	29	20	22	20
tyhjä	20	0	1	5	5

4.2.5. Lastensuojelun asiakkaista on poistunut asiakasryhmiä.

ei lainkaa tärkeä	0	43	59	53	54
melko tärkeä	0	57	26	33	31
hyvin tärkeä	0	0	9	10	10
tyhjä	0	0	6	4	5

Stakes/StakesTieto/Lastensuojelutilasto/Lapset ja nuoret avohuollon asiakkaana - kysely

Lisätietoja: Salla Säkkinen ja Tuula Kuoppala (sähköposti: etunimi.sukunimi@stakes.fi)

yhteensä 283 kuntaa vastasi kyselyyn

as yli 100.000 - N=5	as välillä 99.999 ja 50.000 - N=7	as välillä 49.999 ja 10.000 - N=69	as alle 10.000 - N=202	kaikki - N=283
%	%	%	%	%

4.2.6. Tilastojen keruutavan muutos.

ei lainkaa tärkeä	0	14	32	41	38
melko tärkeä	0	29	32	38	36
hyvin tärkeä	0	57	35	16	21
tyhjää	0	0	1	5	5

Stakes suunnittelee lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen johtavien syiden ja taustojen tarkempaa keräämistä erillisselvityksenä 3-4 vuoden välein.

Tarkempien tietojen tuottaminen kuntien avohuollon asiakkaina olleista lapsista ja nuorista on mahdollista

5.1. Ikäryhmistä=kyllä	100	57	67	83	79
ei	0	43	29	15	19
tyhjää	0	0	4	2	2
5.2. syytiedoista=kyllä	100	57	64	83	78
ei	0	29	29	14	17
tyhjää	0	14	7	3	5

TYÖPAPEREITA-sarjassa aiemmin ilmestyneet

2005

Matti Rimpelä, Anni Ojajärvi, Pauliina Luopa, Hanne Kivimäki: Kouluterveyskysely, kouluterveydenhuolto ja terveystieto. Perusraportti kyselystä yläkouluille ja terveyskeskuksille
Työpapereita 1/2005 Tilausnro T1/2005

Kalle Reinikainen, Timo P. Karjalainen: Sosiaalisten vaikutusten arviointi voimajohtohankkeissa
Työpapereita 2/2005 Tilausnro T2/2005

Mauno Konttinen, Milla Roos (toim.): Annus Medicus Fenniae 2005. Nordiskt hälsodirektörsmöte. Tórs-havn, 21.–23. augusti 2005
Työpapereita 3/2005 Tilausnro T3/2005

Stakes: Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. Kutsuseminaari 2.5.2005
Työpapereita 4/2005 Tilausnro T4/2005

Sammandrag

Tarja Heino, Tuula Kuoppala och Salla Säkkinen. Utmaningarna i statistiken över barnskyddets öppenvård – sammanfattning av kommunenkäten. Stakes, Diskussionsunderlag 5/2005. 29 sidor, 10 €. Helsingfors 2005. ISBN 951-33-1797-8 (fotokopierat material), ISBN 951-33-1411-1 (webbok).

I oktober 2004 sändes en enkät om statistikföringen inom barnskyddets öppenvård till socialbyråerna. Bakom enkäten låg viljan att säkerställa och samtidigt förbättra kvaliteten på det material som varje år rapporteras till Stakes. Man sökte svar på innehållsfrågor och tekniska frågor samt på hur man kan lösa problem i samband med datainsamlingen och dess fokusering.

En liten arbetsgrupp, som utsetts ur arbetsgruppen LASU2005, svarade för genomförandet av enkäten, genomgången av materialet och rapporteringen. Enkäten riktade sig i första hand till socialdirektörer eller motsvarande. Respondenterna styrdes till Stakes webbsidor, där frågorna besvarades och därifrån det var enkelt att sända svaren direkt till Stakes server.

Totalt 64 procent av kommunerna svarade på enkäten. I de största kommunerna med över 100 000 invånare var svarsprocenten 83. De kommuner som svarade på enkäten representerade 80 procent av öppenvårdsklienterna inom barnskyddet.

Statistikuppgifterna om öppenvården inom barnskyddet samlas fortfarande in främst manuellt. Endast 11 procent av kommunerna producerar uppgifterna elektroniskt. Majoriteten (71 procent) av de kommuner som svarade säkerställer systematiskt kvaliteten på de uppgifter som sänds till Stakes. Av svaren framgick ett stort behov av att få aktuella, jämförbara och tillförlitliga uppgifter om antalet klienter inom barnskyddet och om trenderna.

Den stora ökningen av antalet öppenvårdsklienter förklarades på många sätt. Respondenterna beskrev inte bara hur servicesystemet förändrats utan också hur barnens vardag hade förändrats.

Det framgick att man hade förväntningar på programvarorna. De som utarbetar datasystem har inte klarat av att leverera program genom vilka man kunde få de nödvändiga statistikuppgifterna på ett tillförlitligt sätt.

Oron för kvaliteten på barnskyddsstatistiken för öppenvårdsklienternas del minskade enligt enkäten. Det verkar som om kommunerna är villiga att utveckla innehållet i de uppgifter som återger klientrelationerna inom barnskyddets öppenvård. Det är emellertid ändå skäl att utvidga i viss mån den årliga fortlöpande statistikföringen. Dessutom bör anvisningarna förtydligas. Utöver den årliga datainsamlingen finns det även orsak att separat utreda bakgrunden och orsakerna till klientrelationen. Förtydligandet av anvisningarna bör även omfatta statistiken över placeringar utom hemmet.

Nyckelord: kvalitet, statistik, öppenvården inom barnskyddet

Innehåll:

Sammandrag	1
Inledning	3
Bakgrundsfakta.....	4
Genomförandet av enkäten	6
Resultaten från enkäten	7
Statistikuppgifterna tas fortfarande mestadels ut manuellt	7
Inom barnskyddets öppenvård finns många olika klientrelationer	9
Två av tre kommuner identifierade sin trend	12
Ökningen av antalet klienter återspeglar förändringar i vardagen	13
Utveckla statistiken över barnskydd	14
Statistik behövs	14
Förväntningar på programmen.....	15
Förtydliga anvisningarna	17
Sammanfattning och slutsatser	18

Bilagor:

- Bilaga 1. Följebrev
- Bilaga 2. Webbenkätens frågeformulär
- Bilaga 3. Responsmall
- Bilaga 4. Det årliga frågeformuläret
- Bilaga 5. Sammanfattning av svaren

Inledning

Den 23 april 2002 tillsatte social- och hälsovårdsministeriet "arbetsgruppen för social- och hälsovårdens servicesystem och dess funktion" i anslutning till projektet Data 2005. Arbetsgruppen hade till uppgift att göra en utredning om de statistiker, registerdata och studier som nuförtiden tas fram om social- och hälsovårdens servicesystem samt att redogöra för de framtida informationsbehoven. Syftet var att utreda hur och hur ofta man kommer att samla in uppgifter och sammanställa statistik i framtiden samt vem som ska ansvarar för datainsamlingen. Gruppen skulle också ta hänsyn till olika parter informationsbehov, begreppens enhetlighet och behovet att få regional information.

I den rapport som arbetsgruppen för servicesystemet och dess funktion lade fram föreslås att statistikföringen inom barnskyddet samt registrets innehåll utvidgas till att även omfatta uppgifter om orsakerna till placeringen, bakgrundsfakta om öppenvården samt uppgifter om kostnaderna för öppenvården inom barnskyddet. Våren 2004 tillsattes en arbetsgrupp för att föra förslaget framåt. Experter på olika barnskyddsfrågor vid social- och hälsovårdsministeriet, Finlands Kommunförbund, Södra Finlands kompetenscentrum inom det sociala området, Stakes och i de största städerna fick en inbjudan att delta i arbetsgruppens arbete. Arbetsgruppen fick namnet Data 2005, projektet om utvidgning/granskning av datan inom barnskyddet. Namnet förkortades till LASU2005.

LASU2005-arbetsgruppens sammansättning:

ordförande: utvecklingschef Salla Säkkinen (Stakes)

sekreterare: planerare Tuula Kuoppala (Stakes)

specialforskare Tarja Heino (Stakes)

specialplanerare Hanna Heinonen (det finska kompetenscentrumet inom det sociala området i huvudstadsregionen)

planerare Leena Kajjala (Social- och hälsovårdsverket i Vanda)

utvecklingschef Salme Kallinen-Kräkin (Stakes), t.o.m. 23.11.2004

regeringssekreterare Eeva Kangasniemi (social- och hälsovårdsministeriet)

projektchef Jarmo Kärki (Stakes), fr.o.m. 24.11.2004

statistikchef Ritva Pesola (Helsingfors stad, socialverket), fr.o.m. 23.8.2004

projektchef Heli Sahala (Finlands Kommunförbund)

specialforskare Riitta Sääntti (social- och hälsovårdsministeriet)

aktuarie Sari Virtanen (Helsingfors stad, socialverket), t.o.m. 23.8.2004

I arbetsgruppen beslutades att en enkät om statistikföringen inom barnskyddets öppenvård skulle genomföras i kommunerna. Två mål uppställdes för enkäten:

- Utreda kvaliteten på Stakes statistik över öppenvården inom barnskyddet, de bakgrundsfaktorer som lett till att antalet klienter ökat samt kartlägga eventuella behov av ytterligare anvisningar.
- Utreda kommunernas beredskap att även lämna uppgifter om de orsaker som lett till en klientrelation i barnskyddets öppenvård samt bakgrundsuppgifter om klienterna.

Samtidigt beslutades att kommunerna i anslutning till enkäten får respons i form av tabeller och grafiska figurer som visar hur deras egna klientantal utvecklas. Enkäten skulle genomföras som en användarvänlig webbenkät. Den inleddes vecka 41 i oktober 2004.

En liten arbetsgrupp, som bestod av Tarja Heino, Tuula Kuoppala och Salla Säkkinen, genomförde enkäten, gick igenom materialet och rapporterade resultaten. Arbetsgruppen LASU2005 fungerade som styrgrupp för den lilla arbetsgruppen. I denna rapport presenteras resultaten från enkäten. Dessutom dryftas betydelsen av resultaten.

Bakgrundsfakta

Varje år har man av kommunerna begärt uppgifter om antal barn och ungdomar inom barnskyddets öppenvård. Enligt anvisningarna ska uppgifter om de klienter som uppfyller följande kriterier lämnas in:

Barnet/den unga personen eller hans/hennes familj har på grund av barnskyddsanmälan deltagit i individuell undersökning, handledning eller rådgivning.

För barnet/den unga personen eller hans/hennes familjemedlem har ordnats stödåtgärder enligt 13 § barnskyddslagen (ekonomiskt stöd, ordnande av boendeförhållandena, stödpersonverksamhet, terapitjänster, semester- och rekreationsservice, stöd vid skolgång, skaffande av yrke och bostad och för hobbyverksamhet eller annat personligt stöd till ett barn). Dessa stödåtgärder ordnas som vård på basis av 12 § barnskyddslagen (om uppväxtförhållandena eller barnets eget beteende äventyrar barnets hälsa eller utveckling) eller som eftervård på basis av 34 § barnskyddslagen då barnet/den unga personen efter att omhändertagandet upphört fortfarande är i behov av stöd.

Enligt de uppgifter som Stakes samlat in har antalet barn som är öppenvårdsklienter inom barnskyddet ökat varje år. När cirka 33 300 barn och ungdomar var öppenvårdsklienter inom barnskyddet 1996, var antalet redan över 59 900 (5,4 procent av alla 18-åringar) 2004. Siffrorna visar en påtaglig ökning, som är så stor att man måste ta reda på vad denna trend beror på.

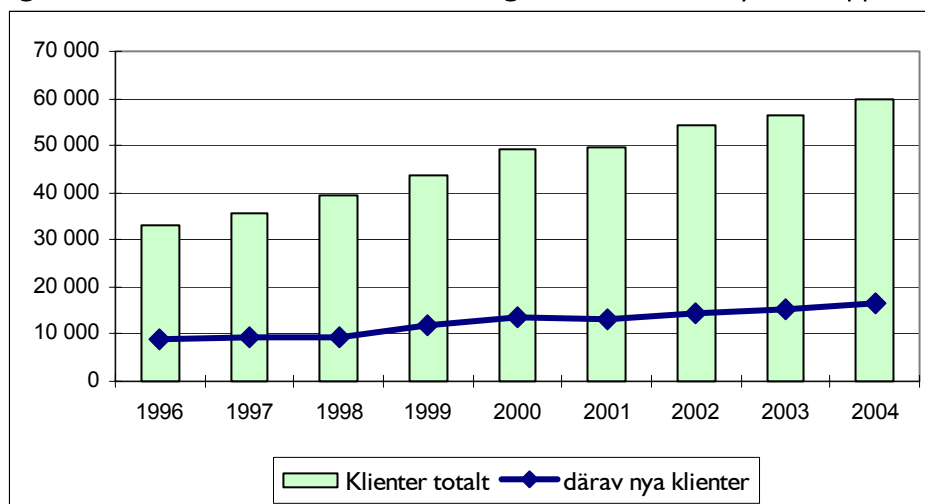
Tabell I. Barn och ungdomar som omfattades av stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård 1996–2004

HELA LANDET											
	Barn under 18 år			Ungdomar 18-20 år			Klienter totalt				
		- därav nya klienter	- i eftervård		- därav nya klienter	- i eftervård		förändring %	- därav nya klienter totalt	- i eftervård totalt	
1996	30 565	8 676	298	2 704	442	1 029	33 269		9 118	1 327	
1997	32 681	8 694	300	3 128	549	1 098	35 809	8	9 243	1 398	
1998	36 255	8 642	920	3 411	544	1 637	39 666	11	9 186	2 557	
1999	39 883	11 245	453	3 796	542	1 721	43 679	10	11 787	2 174	
2000	45 661	12 904	423	3 690	714	2 078	49 351	13	13 618	2 501	
2001	45 263	12 276	388	4 347	709	2 133	49 610	1	12 985	2 521	
2002	49 471	13 955	404	4 862	670	2 328	54 333	10	14 625	2 732	
2003	51 798	14 638	529	4 595	648	2 401	56 393	4	15 286	2 930	
2004	55 063	15 773	505	4 849	582	2 699	59 912	6	16 355	3 204	

Enligt statistiken har antalet nya klienter inte ökat i samma takt som det totala antalet klienter. Det totala antalet ökar mycket mer än det årliga antalet nya klienter i statistiken. Detta kan tyda på att klientrelationerna inom öppenvården är långvarigare än tidigare. Det kan emellertid också tyda på att klienten blir kvar i statistiken. Tabell I visar att utvecklingen bland ungdomar inte är densamma. Kommunerna har haft mer problem med att ta fram korrekta sifferuppgifter om ungdomar än om barn. I alla kommuner förs inte systematiskt statistik över klienterna.

Kommunerna har allt mer aktivt lämnat in sifferuppgifter för Stakes statistik över öppenvårdsklienter inom barnskyddet. År 1996 lämnade 85 procent av kommunerna in uppgifter, och år 2004 svarade alla kommuner på den årliga statistiken. Den stora ökningen av antalet klienter år 2000 beror på att Esbo togs med i statistiken. Esbo utökade antalet med cirka 1 800 barn och ungdomar. Åbo såg över sin statistikföring över öppenvården inom barnskyddet, vilket ledde till att antalet Åboklienter ökade det totala antalet med ungefär 1 000 klienter år 2002. Under de drygt tio år kommunerna lämnat in uppgifter har de utvecklat egna sätt att samla in uppgifter samt fokuserat datainsamlingen.

Figur 1. Klienter som omfattades av stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård 1996–2004

När man granskar variationen i antalet klienter i perioder om två år, ser man en tydlig sågtandad trend. Återspeglar förändringarna i antalet klienter enbart hur barnens välbefinnande har förändrats? En förklaring bör även sökas bland sätten att samla in data och i tekniska orsaker. När det gäller den procentuella variationen i tabell 2, är förklaringen bakom ökningen på 49,1 procent i Egentliga Finland att Åbo reviderat sina sifferuppgifter. Men vad återspeglar de övriga variationerna, som Kajanalands förändring från + 30 procent till - 12 procent eller variationerna i landskapen i Österbotten?

Tabell 2. Utvecklingen av antalet klienter som omfattades av stödåtgärderna inom barnskyddets öppenvård, efter landskap 1999–2004

	Procentuell förändring					Klienter
	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004
Nyland	24,8	2,8	7,5	4,6	5,1	17 073
Östra Nyland	53,6	16,5	58,1	10,7	-6,7	736
Egentliga Finland	3,3	-20,7	49,1	5,5	14,7	5 390
Satakunta	-7,5	17,1	8,9	-4,4	17,0	2 973
Egentliga Tavastland	21,5	9,5	8,6	6,7	12,3	1 987
Birkland	-8,5	-5,0	2,3	4,5	-2,4	4 044
Päijät-Häme	-3,8	-4,8	18,7	-9,7	32,1	2 153
Kymmenedalen	2,6	0,1	2,5	15,0	6,5	2 077
Södra Karelen	12,6	-8,9	2,9	19,2	3,1	1 609
Södra Savolax	8,0	2,7	12,4	7,6	-0,4	1 669
Norra Savolax	46,5	-4,1	-9,8	4,3	12,8	3 303
Norra Karelen	-2,0	16,4	8,2	-4,3	7,3	1 739
Mellersta Finland	25,8	1,5	8,3	1,7	0,2	3 971
Södra Österbotten	15,9	5,2	9,1	-6,2	10,1	1 889
Österbotten	5,5	1,5	18,7	-1,4	-8,7	1 362
Mellersta Österbotten	8,2	-1,6	20,1	-8,2	19,5	912
Norra Österbotten	17,6	-0,7	5,3	1,1	5,6	3 947
Kajanaland	12,1	19,4	-5,4	29,9	-12,3	980
Lappland	0,7	6,0	12,9	9,2	1,6	1 923
Åland	-0,6	7,0	7,6	-17,2	6,7	175
Hela Landet	13,0	0,5	9,6	3,7	6,2	59 912

Frågan när barnskyddet börjar samt definitionen av en klientrelation är processer som lämnar rum för tolkning. Med andra ord är begreppen snarare dunkla än tydligt definierade. Det är svårt att definiera när en klientrelation börjar. Allmänt sett är problematiken välbekant. Tidigare studier har påvisat den tydligt (bl.a. Kivinen 1994 och Heino 1997; Oranen 1997; Möller 2005).

I arbetsgruppen LASU2005 beslutades att Stakes genomför en mer detaljerad kommunenkät om orsakerna bakom antalet öppenvårdsklienter. Samtidigt ville man säkerställa och förbättra kvaliteten på det material som varje år rapporteras till Stakes. Man ville också ta reda på hur varje enskild kommun tolkar sin utveckling. Man sökte svar på innehållsfrågor och tekniska frågor samt på hur man kan lösa problem i samband med datainsamlingen och dess fokusering. Syftet var att producera data för att precisera innehållet och begreppen i statistiken.

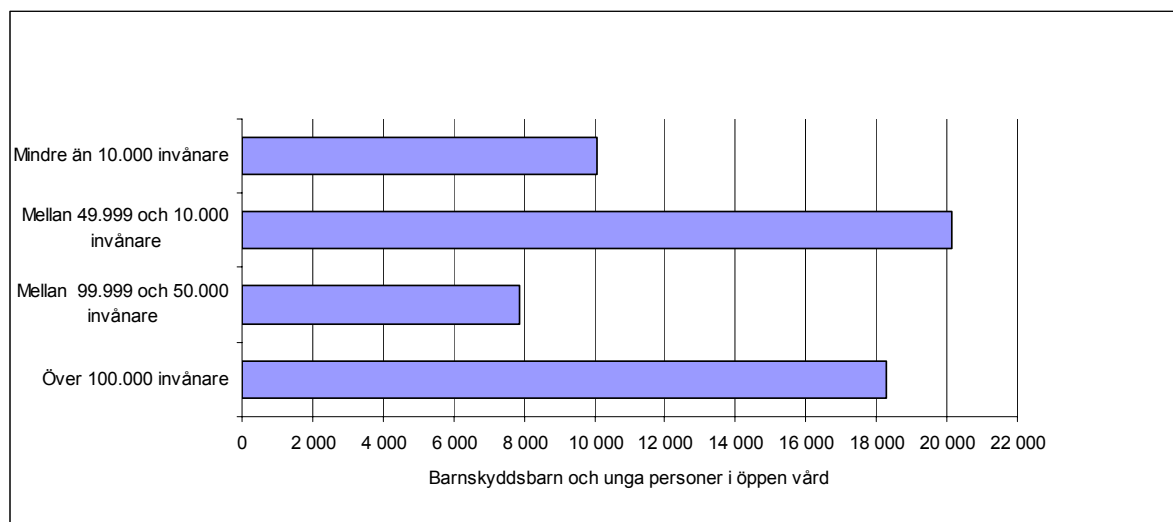
Genomförandet av enkäten

Enkäten förbereddes i arbetsgruppen LASU2005 och genomfördes hösten 2004. Den sändes till kommunerna i både elektronisk form och per brev. De som inte svarat innan tidsfristen löpte ut fick ett påminnelsebrev.

Enkäten genomfördes på ett sätt som avvek från det vanliga. I stället för att bara sända en enkät till kommunerna ville man också ge dem respons i form av en sammanställning av hur deras egna klientantal inom barnskyddets öppenvård utvecklats, samt inleda en dialog om tolkningen av tidsserierna. Varje kommun fick tabeller och grafiska figurer med de uppgifter som de lämnat 1998–2003 till Stakes statistik över öppenvården inom barnskyddet. Responsen innehöll antalen öppenvårdsklienter under fem år. Tanken bakom detta var att kommunerna genom

responserna får ett konkret underlag att utgå från när de svarar på enkäten utöver att de kan kommentera och tolka responsuppgifterna. Till denna rapport har bifogats hela enkäten (bilaga 2), det följebrev som kommunen fick (bilaga 1) samt ett exempel på kommunspecifika responsuppgifter (bilaga 3).

Figur 2. Klienter som omfattats av stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård i kommuner av olika storlek 2003

Totalt 283 kommuner av 444 svarade på enkäten. Av de stora städerna och kommunerna svarade 83 procent. Den totala svarsprocenten var 64 procent. De kommuner som svarade representerade 80 procent av öppenvårdsklienterna inom barnskyddet, dvs. en mycket stor andel. Majoriteten av dem som inte svarat var små kommuner. Av de stora städerna med över 50 000 invånare lämnade endast två (Kuopio och Åbo) enkäten obesvarad, och av kommunerna med 10 000–50 000 invånare lät 20 kommuner bli att svara på enkäten. Förmodligen är barnskyddsfrågor sällan aktuella i små kommuner och därför har barnskyddsklienter inte statistikförts. På grund av detta var motivationen att besvara enkäten kanske liten. Dessutom är utskicket av enkäter stort och i små kommuner kan det hända att det alltid är samma person som får dem och som varken har tid eller ens alltid sakkunskap att svara på allting. Man utgick också från att om problemen med statistikföringen inom barnskyddet är kända är motivationen att svara stor, och om de inte är det ligger det nära till hands att låta bli att svara.

Tabell 3. De kommuner som svarade på enkäten efter storlek

	Invånare				Totalt
	över 100.000 invånare	mellan 99.999 och 50.000 invånare	mellan 49.999 och 10.000 invånare	under 10.000 invånare	
Antal kommuner som svarade på enkäten	5	7	69	202	283
Antal kommuner efter storlek	6	8	88	342	444
Svarsprocent, %	83 %	88 %	78 %	59 %	64 %

Resultaten från enkäten

Statistikuppgifterna tas fortfarande mestadels ut manuellt

Varje kommun meddelar det totala antalet klienter inom barnskyddets öppenvård. Antalet meddelas alltså inte till Stakes i form av uppgifter om varje barn, utan det bygger på beräkningar och uppskattningar som kommunerna gjort. I huvudsak bygger uppgifterna på beräkningar

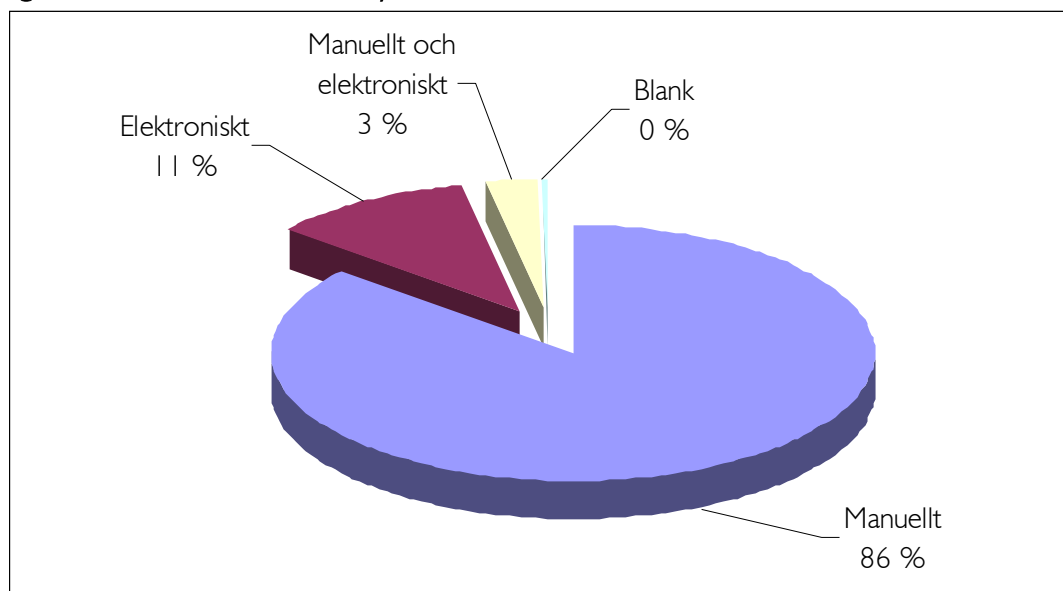
(nästan 90 procent av kommunerna). Var tionde kommun lämnade en uppskattning av antalet klienter.

I 11 procent av de kommuner som svarat på enkäten tas uppgifterna ut elektroniskt, och i 86 procent av de kommuner som svarat sammanställs de begärda uppgifterna manuellt. På grundval av kommunernas svar kan man anta att 38 procent av antalet klienter inom barnskyddets öppenvård selekterats manuellt och 37 procent med hjälp av så kallat elektroniskt urval.

Tabell 4. Sättet att selektera uppgifter för enkäten i kommunerna som svarat på den

De meddelade klientantalen bygger på	manuellt	%	elektroniskt	%	manuellt+elektroniskt	%	blank	%
alla klienter	244	86	30	11	8	3	1	0
nya klienter	236	83	23	8	7	2	17	6
18–20-åriga klienter i eftervård	234	83	21	7	4	1	24	9

Figur 3. Att ta fram antal barnskyddsklienter för Stakes statistik

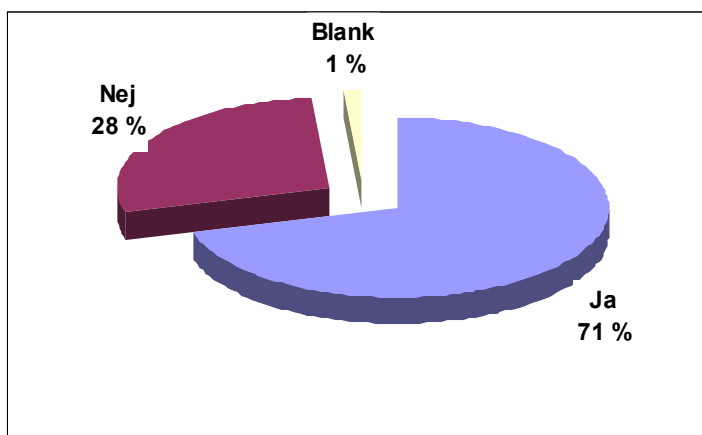
När det gäller att ta ut information förekommer det skillnader mellan stora och små kommuner. Även IT-programmens rigiditet märks. Respondenterna beskrev situationen på följande sätt:

- Minä teen aina lastensuojelutilastot Stakesille. Ajan tietokoneelta kaikki vuoden asiakaskertomukset ja lasken niistä käsin lastensuojelutapaukset. Avohuollon asiakkaiksi olen laskenut kaikki, jotka ovat käyneet sosiaalitoimistossa kerran tai pari, mutta jos on todettu, että ilmoitus on täysin perusteeton, silloin asiakasta ei lasketa lastensuojelutapaukseksi. Vaikka avohuollon tukitoimien piirissä olevien lukumäärä näyttää olevan koko ajan kasvussa, kyseessä ei ole virhe. Kyseessä on mieluummin se, että lastensuojeluilmoituksia tulee verkottuneesta työstä johtuen huomattavasti aiempaa helpommin. Tosin kaikkiin ei ehdi näillä resursseilla, yksi sosiaaliohjaaja, ja sosiaalijohtaja osatyöpanoksellaan, yksi virka jatkuvasti täyttämättömänä, vastaamaan.
- En usko, että olisin laskenut asiakkaiden määrän väärin.
- Kunnassamme ei ole vielä käytössä mitään atk-pohjaista lastensuojelu -ohjelmaa, mistä tapahtuma olisi helposti kerättävissä. Lastensuojelu -työtä tehdään paljon, mutta kirjaaminen on valitettavan puutteellista
- Poiminta on tapahtunut ensin sähköisesti, mutta tietojen varmistaminen on tapahtunut manuaalisesti.

- Meidän luvut ovat todella tarkkoja, seuraamme asiakasmääriä kiinteästi, me teemme tilastot itsellemme omaan käyttöön asiakkaiden nimillä ja siten voimme niitä seurata totuudenmukaisesti joka vuosi. Tilastoa ei myöskään huijata, sitä tehdään vuodenvaihteessa pitemmällä ajanjaksolla ja yhdessä keskustellen (2 sosiaalityöntekijää ja perhetyöntekijää).
- Ilmoitetut asiakasmäärät perustuvat sekä arvioon että laskelmiin, käytössä oleva ohjelma (Statusperhehuolto) ei anna mahdollisuutta luotettavaan tilastointiin.
- Kysymyksiin mahdotonta vastata. Kunnan tilastointi ei ole paikkansapitävää, eikä yhtenäistä linjaa ole olemassa, miten tilastoidaan. Lastensuojelu kokonaisuudessaan on uudistuksen ja kehityksen alla tällä hetkellä.

Kommunerna har huvudansvaret för att de uppgifter som lämnas återger utvecklingen av antalet klienter inom barnskyddets öppenvård. I alla kommuner finns det emellertid inte systematisk kvalitetskontroll av hurdana uppgifter som lämnas till Stakes. Majoriteten (71 procent) av de kommuner som svarade uppgifter emellertid att man kontrollerar kvaliteten på uppgifterna och deras innehåll. En tredjedel av kommunerna kontrollerar inte detta. En enda större stad kontrollerar inte kvaliteten på uppgifterna. Av de medelstora kommunerna har 22 inte systematisk kontroll liksom inte heller 57 av de små kommunerna (under 10 000 invånare).

Figur 4. Kontroll av kvaliteten på uppgifter som sänds till Stakes i de kommuner som svarat på enkäten

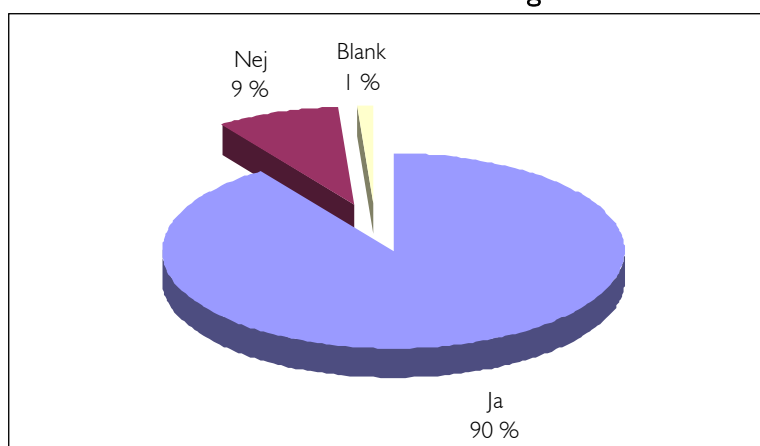

Trots att alla kommuner inte systematiskt kontrollerar sina sifferuppgifter, betyder det inte nödvändigtvis att deras uppgifter skulle vara felaktiga. Problemet är att det inte ens i stora städer alltid finns personal som kan bearbeta elektroniska data.

Inom barnskyddets öppenvård finns många olika klientrelationer

Genom enkäten ville man utreda vad som ingår i antalet klienter inom barnskyddets öppenvård, dvs. vad statistiken återger. Det kan hända att utöver att begreppet klientrelation tolkades på många olika sätt tolkades också frågorna på olika sätt. En del av frågorna kräver koncentration (som i bilskolan). Med andra ord var det viktigt att respondenten observerade små ord som *endast*, *även* osv. samt bestämningarna. Det är möjligt att frågorna inte lästes så här noggrant.

Figur 5. De klientantal inom barnskyddets öppenvård som meddelas Stakes varje år inbegriper endast de som varit klienter under året i fråga.

Tabell 5. Kommunernas uttagning av uppgifter för Stakes statistik över öppenvården inom barnskyddet

Vad omfattar de klientantal inom barnskyddets öppenvård som ni meddelar Stakes varje år?	Ja	%	Nej	%	Blank	%
Omfattar den klientstatistik som ni överlämnar endast de som varit klienter under året i fråga?	256	90	25	9	2	1
Innefattar antalet även de som omfattats en eller två gånger (s.k. små klienter) av handledning och rådgivning inom barnskyddets sociala arbete?	139	49	141	50	3	1
Innefattar antalet endast de om vilka ett öppenvårdsbeslut enligt barnskyddslagen fattats (annat än beslut om omhändertagande)?	91	32	183	65	9	3
Innefattar antalet även de om vilka en barnskyddsanmälan gjorts, oavsett eventuella fortsatta åtgärder?	122	43	158	56	3	1
Innefattar antalet barn och unga i eftervård även de som fortfarande bor där de placerats?	204	72	62	22	17	6

Totalt 90 procent av kommunerna meddelar endast de barn och ungdomar som varit klienter under året i fråga. När det gäller återstående 10 procent kan man bara gissa sig till om respondenterna känt till att även sådana barn och ungdomar som inte varit klienter året i fråga ingått i sifferuppgifterna.

Nästan hälften av de kommuner som svarat lämnar uppgifter om så kallade små klienter, som får rådgivning och vägledning. Varannan kommun inbegriper däremot inte dessa klienter i uppgifterna. Nästan hälften av kommunerna har även meddelat *de barn och ungdomar* om vilka en barnskyddsanmälan har lämnats in under året (oberoende av vad som hänt efter anmälan). Antalet anmälningar visar särskilt det antal ärenden som man kommer att behandla. Totalt 90 kommuner uppgav att de tagit med i uppgifterna såväl så kallade små klienter som inlämnade barnskyddsanmälningar. Antalet klienter som dessa kommuner uppgett var sammanlagt 12 830 (22,8 %).

Var tredje kommun inbegriper i uppgifterna *endast* de barn om vilka ett öppenvårdsbeslut enligt barnskyddslagen fattats. Denna tolkning resulterar i att många barn blir utanför statistiken. Dessa kommuner (91 st.) uppgav att 9 048 barn omfattats av öppenvårdens stödåtgärder.

Tabell 6. Antal klienter som meddelas Stakes årligen

Ingår samma klient/barn i de uppgifter som ni lämnar..	antal kommuner	%
endast en gång	237	84
möjligen många gånger	27	10
kan inte säga	16	6
blank	3	1

Av kommunerna meddelar 84 procent att barnet förekommer i deras sifferuppgift bara en gång. Men 27 kommuner uppger att ett barn kan förekomma flera gånger i sifferuppgiften (gäller 6 242 barn och ungdomar, dvs. 11 procent av det totala antalet klienter). Bland dessa respondenter finns även stora kommuner, som sammanställer antalet klienter så att det antal som meddelas den nationella statistiken kan avrunda antalet klienter lite uppåt från det faktiska antalet. I många fritt formulerade svar hänvisades det till att antalet klienter i de uppgifter som kommunen lämnat in var snarare för litet än för stort.

Tabell 7. Antalet klienter inbegriper dem som placerats enligt 14 § i barnskyddslagen

Innefattar antalet sådana barn och unga som placerats utanför hemmet med stöd av 14 § i barnskyddslagen?	antal kommuner	%
alla	232	82
endast de som varit placerade en del av året	15	5
de ingår inte alls	28	10
blank	8	3

Mångfalden av definitioner utökas också av hur kommunerna har separerat öppenvårdsklienterna och de placerade barnen när barnet har placerats utom hemmet enligt 14 § i barnskyddslagen. Enligt uppgift inbegriper inte 28 kommuner barn som placerats genom en stödåtgärd inom öppenvården (enligt 14 §), och vissa (15 kommuner) inbegriper endast de som en del av året omfattats av stödåtgärder enligt 14 §. Dessutom varierar statistikföringen av öppenvårdsklienterna inom eftervården. Av de kommuner som svarat inbegriper 72 procent ungdomar som är i eftervård och som bor där de placerats. Ungdomar som fortsätter att bo där de placerats och sedan bl.a. börjar studera är en klient grupp som växer.

Under de senaste åren har en tydlig respektive diffus inledning och avslutning av klientrelationen inom barnskyddets öppenvård särskilt diskuterats. Enligt enkäten antecknas i sociala dokument när klientrelationen inletts i cirka 80 procent av kommunerna. Däremot antecknas i *mindre än hälften* av kommunerna när den upphört.

- Kirjausta lastensuojelun -asiakkuuden alkamisesta ja päättymisestä ei välttämättä löydy asiakirjoista, vaan se on vain sosiaalityöntekijöiden "päässä" tai epämääräisenä merkintänä hajanaisissa asiakirjoissa. Asiakirjoja ei ehditä pitämään läheskään ajan tasalla. Esim. lastensuojeluilmoituksia ei ole mahdollista kirjata mihinkään ohjelmaan, josta tieto olisi helposti tulostettavissa. Ilmoitustiedot merkitään/jäävät sosiaalityöntekijöiden henkilökohtaisiin muistiinpanoihin, mistä ne kyllä siirtyvät lastensuojelu -tiimin tietoon, mutta eivät varsinaisesti arkistoidu minnekään.

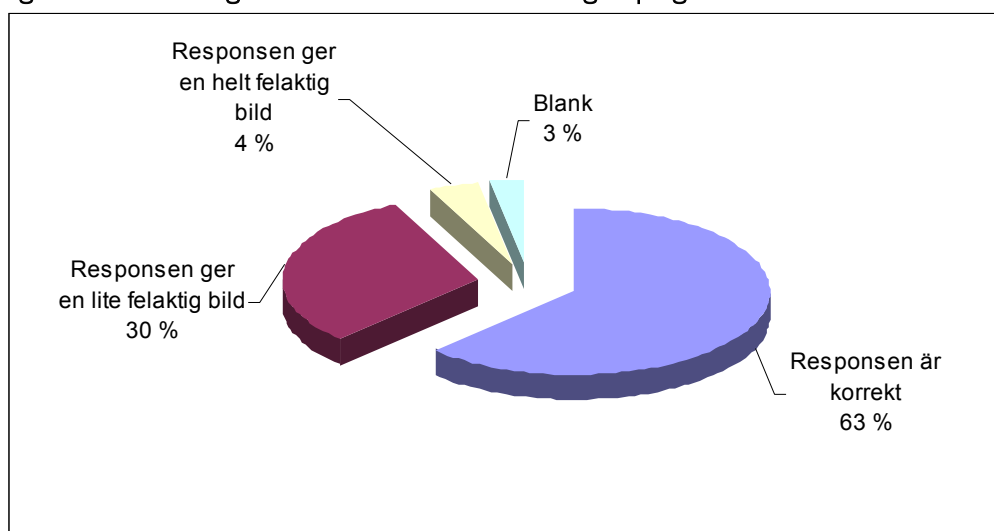
Både när de anställda byts och när IT-systemens statistikurval bygger på anteckningarna om avslutade klientrelationer är anteckningarna av vikt. Det att mindre än hälften av kommunerna antecknar i dokumentationen att klientrelationen upphört innebär inte automatiskt att barnet tas med i statistiken. Man vet att i åtminstone en del av kommunerna går man noggrant igenom barnen och ungdomarna inom barnskyddets öppenvård innan uppgifterna lämnas in för att statistikföras.

Två av tre kommuner identifierade sin trend

Att uteslutande på basis av den nationella och kommunala statistiken jämföra hur barnskyddet utvecklas i de olika kommunerna är svårt. Det krävs lokalkännedom för att kunna göra jämförelser och dra slutsatser. Därför bad man kommunerna ge en tolkning av vad antalen i statistiken och deras förändringar tyder på ur kommunernas perspektiv.

Av de kommuner som svarat ansåg 63 procent att den bild som Stakes respons ger av utvecklingen av antalet barnskyddsklienter i kommunen är korrekt. Fyra procent, dvs. 12 kommuner, av dem som svarat ansåg att uppgifterna om antalet klienter gav en helt felaktig bild av läget.

Figur 6. Bedömning av den kvantitativa utvecklingen på grundval av antalen

De som ansåg att statistiken gav en helt eller delvis felaktig bild lade fram sin uppfattning om allmänläget i kommunen så här:

- Tällä hetkellä lastensuojelun tilanne on muuttunut ts. työtä on huomattavasti enemmän. Työntekijävaihdokset ilmeisesti ovat olleet viime vuonna syynä, että kaikki lapset eivät ole olleet "näkyvillä" lastensuojelussa.
- Olemme vuodesta 2001 lukien määrätietoisesti alkaneet panostaa avohuoltoon.
- Kunnassa löytyy hyvin paljon "piilo" lastensuojelua. Kunnassa lastensuojeluasiakkaat lisääntyvät koko ajan, myös vanhoja tapauksia nousee pintaan. Lastensuojelun kehittämisen myötä asiakasmäärä nousee huomattavasti.
- Tiedon keruu ei ole systemaattista ja lukumäärät perustuvat liialti arvioihin, eivätkä tilastointiperusteet ole selkeät.
- Eivät ole todellisia, asiakasrekisteri puutteellinen ja koulutusta ei ole ollut ollenkaan.

Endast ett fåtal av respondenterna förklarade närmare vad skillnaden berodde på. Vanligen hänvisade man till att socialarbetaren (uppgiftslämnaren) bytts, organisationen och servicestrukturen förändrats (nya aktörer) liksom definitionerna. Enligt de fritt formulerade svaren var den vanligaste orsaken till det ökande antalet klienter att arbetsmetoderna ändrats, att samarbetet mellan kommunens anställda ökat liksom tidigt ingripande och nätverksarbete. Naturligtvis var en orsak till årlig variation i uppgifterna också statistikföringsproblem.

Ökningen av antalet klienter återspeglar förändringar i vardagen

I många kommuner sågs bakom de statistiska förändringarna ofta också förändrade levnadsvanor och värderingar. Barns och familjers dagliga liv präglades av stress orsakad av arbetslöshet och osäkerheten på arbetsmarknaden, av ett ökat bruk av berusningsmedel, ekonomiska kriser, familjer som splittrats och ett ökat antal svåra vårdnadstvister. Öppenvården har också fått nya klientgrupper.

Respondenterna beskriver på många sätt förändringarna i servicesystemet: Den effektiviserade elefvården har resulterat i fler statistikförda klientrelationer. Jourverksamheten fungerar och kontakterna har ökat. Grupparbete har blivit vanligare, det sociala arbetet har organiserats som familjeservice och via utkomststødet fortsätter familjer till barnskyddet. Om bidrag till sommarläger för barn inte längre fås, ersätts lägerkostnaderna som en stödåtgärd av barnskyddsskäl. Om hemservicen upphört, fås hjälp endast via familjearbetet inom barnskyddet. En av faktorerna bakom ökningen av antalet klienter var också ändrade arbetsmetoder: det tidiga ingripandet hade blivit mer effektivt och samarbete och nätverksarbete mer allmänt.

Tabell 8. Orsaker till förändringar i statistikföringen av klienter inom barnskyddets öppenvård

	Mycket eller ganska viktigt		Inte alls viktigt	
	antal kommuner	%	antal kommuner	%
I barnens vardag har skett förändringar som återspeglar samhällsutvecklingen.	238	84	38	13
Barnskyddet har fått nya klientgrupper.	220	78	51	18
Servicesystemet har ändrats (verksamhet har lagts ned eller upprättats).	198	70	77	27
Sättet att samla in statistikuppgifter har ändrats.	164	58	107	38
Den tjänsteman/de tjänstemän som utarbetar statistik är ny(a), vilket har lett till ny praxis och nya tolkningar.	160	57	116	41
En del av barnskyddets klientgrupper har fallit bort.	116	41	154	54

- "Vanhemmuus on hukassa, eroperheet työllistävät lastensuojelun työntekijöitä, päihteitä käytetään tosi runsaasti, maailma on mennyt tosi vaikeaksi elää "normaalilla tyylillä", lapset ja nuoret voivat tosi pahoin ja oireilevat jo varhain, oppilashuoltoryhmiä on jo ala- yläasteella sekä lukiossakin."

- Teemme verkostunutta lastensuojelutyötä. Palaveeraamme kuukausittain yhdessä päivähoiton, neuvolan ja terveydenhuollon kanssa. lisäksi oppilashuoltoryhmät toimivat. Tunnettu hyvin toisemme pitkän yhteisen työrupeaman vuoksi. Toista sosiaalityöntekijää ei ole läheskään aina työpariksi lastensuojeluun, joten se etsitään muista tahoista... Nämä tekijät ovat johtaneet siihen, että lastensuojeluilmoituksien tekeminenkin on poikkeuksellisen helppoa, lisääntynyt. Lisäksi kuntaa jää enää asukkaiksi ihmisiä, joilla on lastensuojelun tarvetta. Ja kuntaa muuttaa työttömiä, lastensuojeluperheitä. Aktiiviporukka muuttaa pois.

- Lastensuojelun työskentely on tehostunut lisäresurssien myötä. Lapset saattavat myös moniammatillisen yhteistyön seurauksena tulla varhaisemmassa vaiheessa asiakkaiksi.

- Todennäköisesti varhainen tunnistaminen ja puuttuminen on parantunut eri yhteistyötahojen kesken.

Kommunsammanslagningarna har i viss utsträckning försvårat rapporteringen och uppföljningen av statistik. Sammanslagningarna medför ofta förändringar i klientdatasystemen och statistikföringsrutinerna.

Utveckla statistiken över barnskydd

Statistik behövs

Av kommunernas svar framgick ett överraskande stort behov av att få aktuell, jämförbar och tillförlitlig information om klienterna inom barnskyddet. Dessutom var också oron för hur tiden ska räcka till för att sammanställa och lämna in uppgifterna stor och för hur man ska kunna lita på tekniken och programmen. Bland det stora antal enkäter som kommuner får sågs denna som viktig. Dess ändamålsenlighet ifrågasattes inte.

- *Hyvä että tarkennatte kyselyä.*
- *Tämä tilastojen tietosisällön tarkistus on varmaankin aiheellista vertailukelpoisuuden vuoksi. On mielenkiintoista seurata oman kunnan kehitystä suhteessa muihin kuntiin. Tärkeä tämä juttu, minkä olette nyt aloittaneet.*
- *Hyvä kysely. Meillä on juuri samoja asioita mietittävänä työn prosessikuvausten lisäksi. Työn kehittämistä vaikeuttaa henkilöstön vaihtuvuus ja koulutettujen sosiaalityöntekijöiden puute.*
- *Tilasto toimii, toivomme edelleen yhtenäistä ohjeistusta jotta kerätyt tiedot ovat keskenään vertailukelpoisia*
- *Kunnissa tarvitaan vielä tarkemmat ohjeet mitä mihinkin tilastokohtaan merkitään, jotta tilastoja voidaan keskenään verrata. Lastensuojelutilastot ovat erittäin tärkeitä - eräs keino kertoa kunnan tilanteesta esim. luottamushenkilöille.*

Stakes begärde synpunkter från kommunerna om i vilken riktning det är möjligt att utveckla statistiken och vilka uppgifter som kunde samlas in i större utsträckning och mer detaljerat än för närvarande. Fyra av fem kommuner meddelade att de kan utvidga antalet frågor som statistikförs inom öppenvården.

Andelen respondenter som är positiva till att statistiken utvidgas verkar vara stor. I inledningen till en av frågorna i formuläret berättades att Stakes har för avsikt att samla in mer detaljerad information om orsakerna som leder till att en klientrelation uppstår och om bakgrundsfakta genom en separat utredning med tre till fyra års mellanrum. Det kan dock hända att andelen ja-svar återspeglar en positiv inställning, men att man svarar "på vissa villkor" om antalet frågor som statistikförs utökas. Vissa viktiga frågor och orsaker till oro upprepades och lyftes fram i svaren.

- *Kohtaan 5 vastaan "ehkä", Tilastointi/kirjaamiskäytännöt sillä tavoin keskeneräisiä ettei tiedot välttämättä "helposti kerättävissä". Enkä uskalla mennä lupailemaan "lisätyötä" vaativia asioita (vaikka hyöty niistä koituisikin meille työn oikean kohdistamisen arviointiin).*
- *mahdollista on, mutta ei ehdi tehdä kun vuosittain käy sosiaalityöntekijän vastaanotolla n. 900 asiakasta*
- *Tarkempia tietoja on toki mahdollista ja välttämätöntäkin pystyä antamaan, mutta niiden antaminen vie aikaa perustyöltä.*
- *Tällä hetkellä emme voi antaa juurikaan tilastotietoa menneistä vuosista, käytännössä tämän vuodenkin tilastointi tulee "menemään pieleen", koska kaikki työntekijät ovat vaihtuneet. Uusilla työntekijöillä ei ole mahdollista mistään saada tietoa (tilastojakaan) siitä mitä kuluvana vuonna on ennen heidän töihin tuloaan tehty. Haluaisimme työyksikkönä kuitenkin panostaa tilastojen oikeellisuuteen ja mahdollisimman hyvään kattavuuteen jatkossa, koska koemme oikean tiedon tuottamisen tärkeäksi, jo työmme kehittämisenkin kannalta. Siten toivoisimme Stakesilta etukäteistietoa tilastojen keruutavoista (hyvissä ajoin edellisvuonna), jotta voisimme luoda menetelmät tiedon keräämiseksi. Tietoja kun ei ole saatavissa sähköisesti, vaan ne on kerättävä itse manuaalisesti. Tilastoinnin suunnittelussa kannattaa käyttää lastensuojelun työntekijöiden apua (erilaisista kunnista koska tarpeet ja toimintatavat on erilaiset eri organisaatioissa ja työkuultuureissa).*
- *Kunnassamme vajetta sosiaalityöntekijöissä. Viroissa olevat sosiaalityöntekijät määrääkaikaisia.*
- *Anteeksi, että tämä tulee näin myöhässä. Resurssipula painaa.*

Största delen (79 procent) av de kommuner som svarat meddelade att de kan lämna in uppgifter om barnskyddets öppenvårdsklienter efter åldersgrupp. Endast en tog ställning till den föreslagna åldersindelningen. Lika ofta meddelade kommunerna att det går att uppge orsaken till klientrelationen (78 procent). Däremot lades inga förslag till vad orsaksindelningen skulle innehålla fram varken i enkäten eller svaren.

Av tradition har intresset för orsakerna till klientrelationerna inom barnskyddet varit stort. Särskilt medierna har intresserat sig för detta. Lagen om personuppgifter innehåller bestämmelser om registrering av känsliga uppgifter. Det finns ingen orsak att registrera tolkningsbara och privata hemligheter i statistikregistret. Redan på 1980-talet avlägsnades ur barnskyddsstatistiken orsaksuppgifter till följd av lagändringar. Även i forskningssyfte är det svårt att dela in orsaker efter enkla egenskaper eller i klasser som utesluter varandra, och i sista hand är de tolkningsbara. Några respondenter uppmärksammade också detta.

- Syiden löytäminen vaatii manuaalista keräämistä. Enkä ole varma, miten oikeaa tietoa siitä syntyy, koska pääosa asiakkaistani ovat asiakkaitani monessa eri roolissa (lastensuojelu, toimeentulotuki, avioero, huoltoriita, tapaamisristiriidat, näpistelyt, päihtet). En osaa sanoa, mikä olisi pääsyy. Tietojen keruussa pitäisi päästä yksinkertaisuuteen, jotta sen ehtisi tehdä. Tällä hetkellä joudumme keräämään tietoja aika paljon manuaalisesti.

Förväntningar på programmen

Frågorna med fritt formulerade svar innehöll mycket synpunkter, som gick i samma banor. De som utarbetar datasystem har inte klarat av att leverera program genom vilka man kunde få de nödvändiga statistikuppgifterna på ett tillförlitligt sätt. Statistikuppgifter som sammanställs och kontrolleras manuellt kräver orimligt mycket tid och arbete. Eftersom resursbristen är allmän och allvarig inom det sociala arbetet – såväl när det gäller personalresurser som den hjälp och service som tillhandahålls klienterna – måste även denna fråga tas på allvar.

Klientdatasystemen har utvecklats för beslutsfattande, avgifter och arbetsprocessen och inte för statistikändamål. Systemen fungerar endast som system för insamling av data för statistik. Detta innebär att man separat måste överväga hur lagringen av klientarbetets uppgifter också kan fungera som hjälp och underlag för framtagning av statistikuppgifter.

Arbetsgruppen LASU2005 har ledamöter som är stora kommuners ansvariga för statistik och datainsamling, eller som arbetar vid central- och regionförvaltningen och har lång erfarenhet av barnskyddsfrågor. I gruppen var diskussionerna livliga redan vid planeringen av enkäten. Programproducenternas ställning och kvaliteten på de produkter som säljs är frågor som orsakar oro i kommunerna. Programmen är dyra, de släpps ibland ut på marknaden halvfärdiga och de fungerar inte nödvändigtvis så tillförlitligt och smidigt som de borde. Lite tillspetsat kan man säga att i många kommuner går socialarbetarnas arbetstid främst till att reparera bristerna i datasystemen på bekostnad av den tid som borde användas för klientärendena. När programmen inte fungerar, är det kommunen som i sista hand har ansvaret och som känner oro för om klienterna får service. Därför lyftes i många svar fram önskemål om programmen.

*- Valitettavasti käytössämme oleva ohjelmisto vaikeuttaa huomattavasti luotettavan tilastotiedon saamista. Tilanne varmasti korjaantuu paljon uuden ohjelmiston myötä. Sen käyttöönoton aikataulua ei vielä tiedetä.
- Ei nykyisin menetelmin ja ohjelmin, mutta jos luodaan uusi tilastointi käytäntö. Manuaalisesti tosi raskasta tehdä!*

Man verkade känna rätt stort förtroende för omarbetade program, särskilt om kommunen hade fått löfte om ett nytt program.

- *Nykyiseen tietokoneohjelmaan ei tällä hetkellä ole joustavaa syöttää ko. tietoja. Vaatisi päivitystä atk-ohjelmasta. Toivotaan etukäteen tietoa, mistä alkaen tilastoa tulisi pitää, mahdotonta tehdä ko. tilastoa jälkikäteen. Todennäköisesti mahdollista tulevaisuudessa pienin muutoksin.*
- *nykyisin käytettävissä oleva tietokoneohjelma ei mahdollista tarkempien tietojen saamista; tiedot pitäisi poimia manuaalisesti*
- *Tietojärjestelmämme uusiutuu seuraavan vuoden aikana, jonka jälkeen tietoja todennäköisesti myös tilastoja varten olisi helpompi saada.*

Många önskade konsekventa och centraliserade anvisningar för hur och enligt vilka kriterier data ska selekteras.

- *Tilaston kerääjien ja atk-ohjelmien tekijöiden välille parempi yhteistyö eli ohjelma tilastoisi niitä asioita, joita Stakes kysyy kunnilta.*
- *Yhtenäinen ohjelma koko maahan, koulutus Stakesista*
- *Toivomme lämpimästi, että Stakes esittää tilastolliset vaatimukset suoraan ohjelmien toimittajille.*
- *Stakes voisi antaa valtakunnallisen suosituksen siitä mitä sosiaalityön tietokoneohjelmaan pitäisi kuulua jotta yhtenäinen tilastointi olisi mahdollista. Stakes voisi tehdä tämän asian tiimoilta yhteistyötä johtavien tietokonefirmojen kanssa.*
- *Ammattimaiset "lomakenikkarinne" tekisi lomakepohjan, jonka voisi täyttää, tallentaa myöhemmin täydennettäväksi ja johon voisi muutokset kirjata heti asiakkuuden alkaessa/loppuessa.*

Stakes har ända sedan början av 1990-talet samarbetat med programproducenter. På möten har man gått igenom och diskuterat den statistik som sammanställs och dess datainnehåll. Programproducenterna har fått statistikdatan, blankettmallarna, beskrivningarna av posterna samt anvisningarna för hurdana uppgifter och hur de ska samlas in. Stakes har också varit beredd att testa i samarbete med programproducenterna hur det går att ta fram statistikuppgifter med hjälp av de nya program som kommunerna tar i bruk.

Som en del av det nationella utvecklingsprojektet för det sociala området påbörjades nyligen projektet Förbättrad användning av IT-teknik inom socialvården. Stakes medverkar i projektet och ansvarar för utvecklingen av dokumentationen i anslutning till klientdatasystemen (projektchef Jarmo Kärki, som även är medlem i LASU2005). Projektchef Heli Sahala ansvarar för samordningen av projektet om förbättrad användning av IT-teknik inom socialvården. Hon är också medlem i LASU2005. Arbetsgruppen LASU2005 har en stark tilltro till att de förslag till förnyelse som den lagt fram kommer att genomföras¹ i samarbete med projektet om förbättrad användning av IT-teknik inom socialvården och närmast som en del av definitionen av innehållet i klientdatasystemen och de krav som uppställs för datasystemen (bl.a. nationell statistikföring enligt lagstiftningen).

I projektet om förbättrad användning av IT-teknik inom socialvården fokuserar man till att börja med på klientdatasystemen. Att utveckla dem ses som den mest brådskande uppgiften inom informationstekniken på det sociala området. Syftet med projektet är att utveckla IT-system på olika nivåer. Möjligheten att överföra data från ett system till ett annat mellan organisationerna och mellan kommunerna har varit otillräcklig. Man har haft tekniska problem med att

¹ Information om projektet Förbättrad IT-användning inom socialvården finns på finska på webbadressen www.tikesos.fi, som också hittas via socialprojektets (Sosiaalihanke) webbsidor på webbplatsen Socialporten (www.sosiaaliportti.fi).

producera statistikuppgifterna och att göra dem jämförbara med varandra. Regionala tjänster och IT-system för med sig nya utmaningar.

Förtydliga anvisningarna

När det gäller anvisningarna för innehållet i statistiken är det viktigaste att precisera och begränsa definitionen av öppenvårdsklienter. Den måste göras mer exakt än i de nuvarande anvisningarna. Det finns orsak att utarbeta definitioner, trots att uppgiften ibland känns som att försöka begränsa det obegränsade. När stödåtgärder vidtas för att hjälpa barn och deras familjer, ställer endast fantasin gränser för mångfalden av stödåtgärder. Med andra ord är de stödåtgärder som statistikförs av mycket varierande slag. Det är svårt att beskriva detta genom att räkna upp stödåtgärderna, eftersom nya arbetsformer hela tiden tillkommer. Någonting konkret finns dock när det gäller att statistiskt begränsa klientrelationen inom barnskyddet.

Till följd av denna enkät kan man lyfta fram följande observationer och frågor:

- I kommunen bör man utse en person som ansvarar för informationsförsörjningen, dvs. en person vars arbetsuppgifter inbegriper informationsförsörjning.
- Det räcker inte att klientrelationen inom barnskyddets öppenvård beskrivs genom totala antal. I fortsättningen behövs information ur fler perspektiv. När man kan följa fler faktorer som återspeglar datainnehållet i öppenvården inom barnskyddet, får man en mer mångsidig uppfattning om helheten. Principen är att uppgifterna ska fås direkt från klientdatasystemet.

Det återstår alltså för arbetsgruppen LASU2005 att lägga fram konkreta förslag till hur statistikföringen ska fortsätta. Arbetsgruppen har preliminärt planerat att följande data om klientrelationen inom barnskyddets öppenvårds ska samlas in årligen:

- Antal barn om vilka en barnskyddsanmälan lämnats in.
- Antal barn och ungdomar som berörts av vägledning och rådgivning.
- Antal *nya* klienter inom bedömningen av behov av barnskydd under året (initialbedömning, läges- och behovsutredning).
- Antal barn för vilka en första (öppen)vård(s)plan utarbetats.
- Antal barn och ungdomar som omfattas av stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård, dvs. det antal för vilka ett beslut enligt 13 § i barnskyddslagen fattats.
- Antal barn och ungdomar som omfattas av *eftervård* inom barnskyddets öppenvård, dvs. det antal för vilka ett beslut om eftervård enligt 34 § i barnskyddslagen fattats.

Dessutom finns det fortfarande skäl att ta fram det totala antalet öppenvårdsklienter (barn och ungdomar) inom barnskyddet under året, dvs. de barn och ungdomar om vilka en barnskyddsutredning gjorts, som har en vårdplan eller som har fått öppenvårdsstöd. Uppgifterna begärs indelade efter barnens ålder, varvid alla och de nya anges separat.

Sammanfattning och slutsatser

Antalet barn som är klienter inom barnskyddets öppenvård har enligt Stakes barnskyddsstatistik ökat så mycket varje år att man var tvungen att ta reda på orsakerna bakom detta. I arbetsgruppen LASU2005 beslutades att Stakes genomför en mer detaljerad kommunenkät om orsakerna bakom antalet öppenvårdsklienter. Samtidigt ville man säkerställa och förbättra kvaliteten på det material som varje år rapporteras till Stakes. Man ville också kontrollera hur varje enskild kommun tolkar utvecklingen för egen del. Man sökte svar på innehållsfrågor och tekniska frågor samt på hur man kan lösa problem i samband med datainsamlingen och dess fokusering. Syftet var att producera data för att precisera innehållet och begreppen i statistiken.

Enkäten besvarades av 83 procent av de stora kommunerna och 64 procent av alla kommuner. De kommuner som svarade på enkäten representerade 80 procent av öppenvårdsklienterna inom barnskyddet.

Förklaringarna till den stora ökningen av antalet öppenvårdsklienter är många. De tekniska förklaringarna företräder två olika synvinklar. Sedan 1990-talet har allt fler kommuner lämnat uppgifter till denna statistik. I jämförelse med de första åren har kommunerna utvecklat sin datainsamling och sitt sätt att ta ut uppgifterna som lämnas. Till följd av detta har antalen ökat.

Bakom de statistiska förändringarna fanns även verkliga förändringar i barnens vardag. Barnskyddet har också fått nya klientgrupper. Detta hänger ihop med förändringarna i servicesystemet, som t.ex. med att man i kommunen effektiviserat elevvården eller att mer familjearbete har utförts. Andra orsaker till att antalet klienter ökat är också att arbetsmetoderna ändrats, samarbetet ökat, det tidiga ingripandet i risksituationer effektiviserats och att nätverksarbete blivit vanligare. Inom barnskyddets öppenvård finns många olika klientrelationer.

Uppgifterna för statistiken över öppenvården inom barnskyddet sammanställs fortfarande i huvudsak manuellt i kommunerna. 111 procent av de kommuner som svarat på enkäten tas uppgifterna ut fram elektroniskt. Stakes får inte dessa uppgifter i form av uppgifter om varje barn, utan de bygger på beräkningar (nästan 90 procent av kommunerna) och uppskattningar (10 procent) som kommunerna gjort.

Alla kommuner har inte systematisk kvalitetskontroll av hurdana uppgifter som lämnas till Stakes. Majoriteten (71 procent) av de kommuner som svarade uppger emellertid att man kontrollerar kvaliteten på uppgifterna och deras innehåll. En tredjedel av kommunerna kontrollerar inte detta. Trots att alla kommuner inte kontrollerar systematiskt sina sifferuppgifter, betyder det inte nödvändigtvis att deras uppgifter skulle vara felaktiga.

Två av tre kommuner identifierade sin trend. Den bild som responsuppgifterna gav uppfattades som korrekt av respondenterna. När de statistikuppgifter om kommunen lämnat verkade vara felaktiga, hänvisade man vanligen till att socialarbetaren (uppgiftslämnaren) bytts, organisationen och servicestrukturen förändrats (nya aktörer) och att definitionerna ändrats. Årlig variation i uppgifterna förklarades också med statistikföringsproblem.

Av kommunernas svar framgick ett stort behov av att få aktuell, jämförbar och tillförlitlig information om klienterna inom barnskyddet. Dessutom var oron för hur tiden ska räcka till för att sammanställa och lämna in dessa uppgifter stor och för hur man ska kunna lita på tekniken och programmen. Man upplevde att statistiken över barnskydd uppfyllde ett behov.

Det framgick också att man hade förväntningar på programvarorna. De som utarbetar datasystem har inte klarat av att leverera sådana program genom vilka man kunde få de nödvändiga statistikuppgifterna på ett tillförlitligt sätt. De statistikuppgifter som sammanställs och kontrolleras manuellt kräver orimligt mycket tid och arbete. Resursbristen är allmän och allvarig inom det sociala arbetet – både när det gäller personalresurser som den hjälp och service som tillhandahålls klienterna. Man verkade känna rätt stort förtroende för omarbetade program, särskilt om kommunen hade fått löfte om ett nytt program, genom vilket de tidskrävande manuella arbetskedena skulle falla bort. Många lade fram önskemål om anvisningar för hur och enligt vilka kriterier data ska selekteras. Det lades också fram önskemål om mer samarbete mellan programproducenterna och Stakes.

På grundval av enkäten verkar det som om kommunerna är villiga att utveckla innehållet i de data som återger klientrelationerna inom barnskyddets öppenvård. I stället för enbart det totala antalet kunde man i fortsättningen samla in uppgifter som återger mer. På det sättet får man även en mer mångsidig bild av helheten än för närvarande. Principen är att uppgifterna ska fås direkt från klientdatasystemet.

Oron för kvaliteten på barnskyddsstatistiken för öppenvårdsklienternas del höll på att minska enligt enkäten. De otillräckliga personalresurserna och den stora personalomsättningen inom barnskyddet samt förändringarna i praxisen och arbetsmetoderna är så påtagliga att de oundvikligen märks inom statistikföringen. Den årliga fortlöpande statistikföringen bör utvidgas endast lite, medan däremot anvisningarna bör gås igenom grundligt. Förtydligandet av anvisningarna bör även omfatta statistiken över placeringar utom hemmet.

Utöver den årliga datainsamlingen är det skäl att göra särskilda utredningar för att följa upp i hurdana situationer som klientrelationer inom barnskyddet uppstår samt hur gamla barnen är och hurdan familjebakgrund de har. Det mest deskriptiva och ekonomiska sättet är regelbundna särskilda utredningar (med t.ex. 3–4 års mellanrum). Man bör tillsätta en grupp att förbereda och genomföra detta och se till att den får de resurser den behöver. Några kommuner har redan anmält intresse för att vara samarbets- och pilotkommun när en särskild utredning genomförs, prövas och utvecklas.

Att samarbeta med kompetenscentrumen inom det sociala området och med de nya regionala utvecklingsenheter för barnskydd som inrättats genom statsstöd faller sig naturligt, även inom datainsamlingsförsöket.

Enkät om barnskydds barn och unga personer som klienter i öppen vård

Bästa mottagare!

I rapporten Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 (informationsförsörjning och verksamhetsuppföljning inom social- och hälsovården) redogörs för nuläget i fråga om produktion av information inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde. Dessutom slår man fast vad som bör utvecklas under de närmaste åren för statistikens, registrens och forskningens del. Enligt Information 2005 skall Stakes inleda ett projekt för att granska innehållet i statistik- och registeruppgifterna om barnskydd. De mest centrala förslagen till utvidgning av barnskyddsregistret rör orsaksuppgifterna om barnskyddet, bakgrundsuppgifterna om öppenvården och kostnadsuppgifterna om barnskyddets öppenvård.

Våren 2004 bildades en arbetsgrupp med uppgift att utreda granskningen och utvidgningen av statistik- och registeruppgifterna om barnskydd. Arbetsgruppen består av företrädare för social- och hälsovårdsministeriet, Kommunförbundet, Kuusikko-kommunerna, Södra Finlands kompetenscentrum inom det sociala området och Stakes. Arbetsgruppen har kommit fram till att det är viktigt att genom en enkät som riktar sig till kommunerna utreda hur tillförlitlig och jämförbar statistiken över öppenvården inom barnskyddet är, samt att få mer detaljerad information om hur datan samlas in. I enkäten kan man samtidigt ställa frågor om eventuella utvidgningar av innehållet i uppgifterna om barnskyddets öppenvård.

Mot bakgrund av detta ber vi er besvara bifogade enkät, som innehåller mer detaljerade frågor om insamlingen av Stakes statistikuppgifter om öppenvården inom barnskyddet samt frågor om eventuell utvidgning av datainnehållet. Vi hoppas att ni i förekommande fall **skickar enkäten vidare** till den person som ansvarar för lämnandet av statistikuppgifter om öppenvården inom barnskyddet till Stakes. Det bifogade enkätformuläret finns i elektronisk form på adressen:

<http://www.stakes.info/Lomake/LastensuojeluAVOsvenska.asp>

I anslutning till enkäten har vi utarbetat ett underlag om utvecklingen av klientantalet inom barnskyddets öppenvård i er kommun. Vi sänder er samtidigt det senaste statistikmeddelandet Barnskyddet 2003.

Ert svar bör vara oss senast den **25 oktober 2004** tillhanda. Frågor om enkäten besvaras av planerare Tuula Kuoppala (tfn 09-396 722 34, tuula.kuoppala@stakes.fi) och utvecklingschef Salla Säkkinen (tfn 09-396 720 64, salla.sakkinen@stakes.fi).

Olli Nylander
Tf. direktör för resultatområde

Mika Gissler
Utvecklingschef

FÖR KÄNNEDOM:

SHM, ekonomi- och planeringsavdelningen, avdelningen för social- och hälsovårdstjänster, avdelningen för förebyggande social- och hälsovårdspolitik

Länsstyrelserna och regionala serviceenheter

Finlands Kommunförbund

Centralförbundet för Barnskydd

Käännä - Vänd

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus
Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och
hälsovården

Enkät om barnskydds barn och unga personer som klienter i öppen vård

Bästa barnskyddsexpert

Klientantalet inom barnskyddets öppenvård har enligt Stakes statistik ökat. År 1992 omfattades 23 500 barn och unga av öppenvårdens stödåtgärder, medan det motsvarande antalet var över 56 300 barn och unga år 2003. Det finns ingen närmare nationell kännedom om vad dessa uppgifter, som ständigt används offentligt, egentligen berättar. Vilka är dessa barn? Vad beror ändringen på?

Innan frågorna kan besvaras, måste man utreda hur tillförlitlig och jämförbar statistiken är samt vad kommunerna tar med i Stakes statistik. I vilka fall finns det skäl att utvidga datainnehållet?

Mot bakgrund av detta ber vi att ni hjälper oss att utreda och precisera den övergripande situationen i fråga om Stakes statistik "Barnskydds barn och unga personer som klienter i öppen vård".

Definition av "klientrelation inom barnskyddets öppenvård" i statistikföring:

1. Hur sammanställdes i er kommun 2003 års uppgifter för Stakes klientstatistik över öppenvård inom barnskydd efter kommun?

1.1. De meddelade klientantalen bygger på	beräkningar	uppskattningar
	☐	☐
1.2. Hur sammanställdes i er kommun	manuellt	elektroniskt
- alla klienter	☐	☐
- nya klienter	☐	☐
- 18–20-åriga klienter i eftervård	☐	☐
1.3. Kontrollerar/granskar någon i er kommun systematiskt varje år datainnehållet i och kvaliteten på den barnskyddsstatistik som överlämnas till Stakes?	ja	nej
	☐	☐

2. Vad omfattar de klientantal inom barnskyddets öppenvård som ni meddelar Stakes varje år?

2.1. Omfattar den klientstatistik som ni överlämnar endast de som varit klienter under året i fråga?	ja	nej
	☐	☐

- 2.2. Ingår samma klient/barn i de uppgifter som ni lämnar...
- endast en gång
 - möjligen många gånger
 - kan inte säga
- ja nej
- 2.3. Innefattar antalet även de som omfattats en eller två gånger (s.k. små klienter) av handledning och rådgivning inom barnskyddets sociala arbete?
-
- ja nej
- 2.4 Innefattar antalet endast de om vilka ett öppenvårdsbeslut enligt barnskyddslagen fattats (annat än beslut om omhändertagande).
-
- 2.5. Innefattar antalet sådana barn och unga som placerats utanför hemmet med stöd av 14 § i barnskyddslagen?
- alla
 - endast de som varit placerade en del av året
 - de ingår inte alls
- ja nej
- 2.6. Innefattar antalet även de om vilka en barnskyddsanmälan gjorts, oavsett eventuella fortsatta åtgärder?
-
- ja nej
- 2.7. Innefattar antalet barn och unga i eftervård även de som fortfarande bor där de placerats.
-
- 2.8. Om du så önskar, kan du precisera svaren ovan.

Definition av "klientrelation inom barnskyddets öppenvård" ur det sociala arbetets perspektiv.

3. Hur bestäms i er kommun att barnet bör bli klient inom barnskyddets öppenvård?

- 3.1. Bestäms detta av....
- socialarbetaren?
 - någon annan?
- Om någon annan, vem?
- ja nej
- 3.2. Antecknas i det sociala arbetets dokument när klientrelationen inom barnskyddets öppenvård börjat?
-
- 3.3. Antecknas i det sociala arbetets dokument när klientrelationen inom barnskyddets öppenvård upphört?
-
- 3.4. Är det möjligt att sammanställa antalet barnskyddsanmälningar årligen?
-

Uppskattning av den kvantitativa utvecklingen inom barnskyddet på grundval av antal.

4. Hur bedömer ni utvecklingen på grundval av responsen om er kommun?

Responsen...

är korrekt

ger en lite felaktig bild

ger en helt felaktig bild

4.1. Vad berättar de antal som responsen gett vid handen och deras förändringar om läget i er kommun?

4.2. Hur viktiga är följande faktorer bakom förändringarna:

4.2.1. Servicesystemet har ändrats (verksamhet har lagts ned eller upprättats).

inte alls viktigt ganska viktigt mycket viktigt

4.2.2. Den tjänsteman/de tjänstemän som utarbetar statistik är ny(a), vilket har lett till ny praxis och nya tolkningar.

inte alls viktigt ganska viktigt mycket viktigt

4.2.3. I barnens vardag har skett förändringar som återspeglar samhällsutvecklingen.

inte alls viktigt ganska viktigt mycket viktigt

4.2.4. Barnskyddet har fått nya klientgrupper.

inte alls viktigt ganska viktigt mycket viktigt

4.2.5. En del av barnskyddets klientgrupper har fallit bort.

inte alls viktigt ganska viktigt mycket viktigt

4.2.6. Sättet att samla in statistikuppgifter har ändrats.

inte alls viktigt ganska viktigt mycket viktigt

4.2.7. Annat... Beskriv förändringen.

Stakes planerar att samla in närmare uppgifter om orsak och bakgrund till att bli klient i barnskyddets öppenvård genom en separat utredning vart tredje eller fjärde år.

5. Har ni möjlighet att lämna närmare uppgifter om de barn och unga som varit klienter inom öppenvården?

5.1. Uppgifter om åldersgrupper, t.ex. 0–2, 3–6, 7–11, 12–14, 15–17, 18–20 år.

ja

5.2. Uppgifter om de orsaker som lett till en klientrelation inom öppenvården (faktorer på grund av vilka barnskydd behövs).

6. Kommentarer och hälsningar till dem som utarbetar Stakes barnskyddsstatistik.

Svarandens namn

Tjänsteställning/tjänstebeteckning

Organisation

Organisationens adress

Postnummer och ort

E-post

Stakes lämnar inte ut adressuppgifter till utomstående, men adressuppgifterna kan komma att användas i Stakes egen informationsverksamhet.

STAKES/StakesInformation/Barnskydd
PB 220
00531 Helsingfors

Lähetä - Sänd

Copyright © 1999 Stakes. Kaikki oikeudet pidätetään.
Tarkistettu: 07. lokakuuta 2005

Lisätietoja/Ytterligare uppgifter:

Salla Säkkinen (09) 3967 2064, salla.sakkinen@stakes.fi

Tuula Kuoppala (09) 3967 2234, tuula.kuoppala@stakes.fi

Telefax (09) 3967 2497

Lastensuojelun AVOHUOLLOLLISTEN tukitoimien piirissä olleet lapset ja nuoret 1998 - 2003
Barn och ungdomar som omfattats av DE ÖPPNA STÖDÅTGÄRDERNA inom barnskyddet 1998 - 2003

KOKO MAA/HELA LANDET

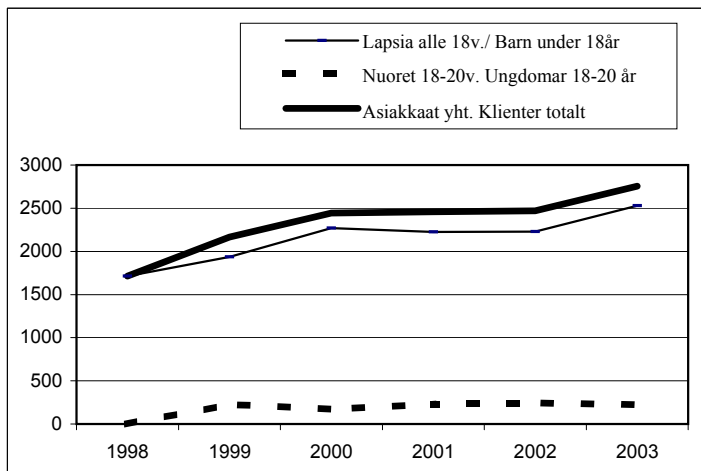
	Lapsia alle 18v./ Barn under 18år	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård	Nuoret 18-20v. Ungdomar 18-20 år	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård	Asiakkaat yht. Klienter totalt	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård
1998	36 255	8 642	920	3 411	544	1 637	39 666	9 186	2 557
1999	39 883	11 245	453	3 796	542	1 721	43 679	11 787	2 174
2000	45 661	12 904	423	3 690	714	2 078	49 351	13 618	2 501
2001	45 263	12 276	388	4 347	709	2 133	49 610	12 985	2 521
2002	49 518	13 989	404	4 866	670	2 330	54 384	14 659	2 734
2003	51 781	14 622	529	4 598	648	2 404	56 379	15 270	2 933

VANTAA

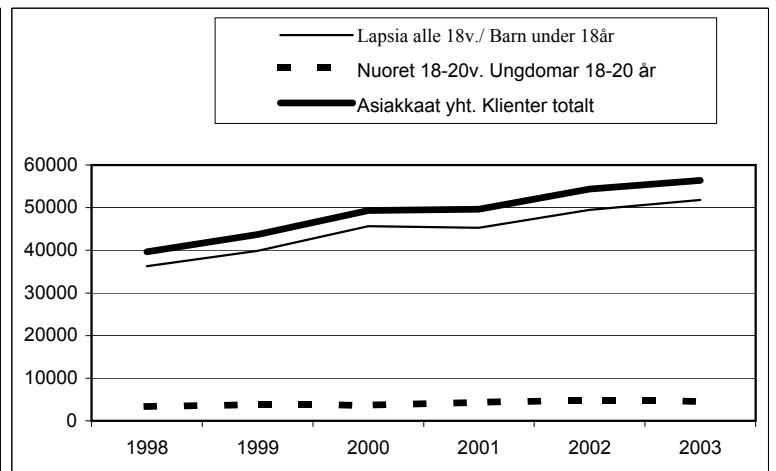
	Lapsia alle 18v./ Barn under 18år	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård	Nuoret 18-20v. Ungdomar 18-20 år	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård	Asiakkaat yht. Klienter totalt	- uudet asiakkaat - nyaklienter	- jälkihuolto - i eftervård
1998	1 714	0	0	0	0	0	1 714	0	0
1999	1 937	805	15	229	16	58	2 166	821	73
2000	2 271	1 015	9	173	20	70	2 444	1 035	79
2001	2 225	887	12	235	38	87	2 460	925	99
2002	2 227	929	7	243	31	101	2 470	960	108
2003	2 530	1 046	16	226	22	81	2 756	1 068	97

Avohuollon asiakkaat 1998 - 2003 / Klienter inom de öppna stödåtgärderna 1998 - 2003

VANTAA

KOKO MAA

Tilläggsuppgifter:

Salla Säkkinen (09) 3967 2064, salla.sakkinen@stakes.fi

Tuula Kuoppala (09) 3967 2234, tuula.kuoppala@stakes.fi

Telefax (09) 3967 2497

Returneras senast 31.1.2005 med statistikdelen

Kommun _____

--	--	--

Uppgiftslämnare/telefon/e-post _____

Barn och ungdomar som omfattats av DE ÖPPNA STÖDÅTGÄRDERNA inom barnskyddet 2004

Vi ber Er svara på följande frågor kommunvis. **I statistikdelen samlas uppgifter endast om placerade barn och med denna blankett begärs siffror om det totala antalet klienter inom det öppna barnskyddet i kommunen.**

De barn och unga som har placerats utanför hemmet och som redan har införts i statistikdelen räknas inte med i det antal barn som den här blanketten omfattar. Undantag är de barn/unga som har varit klienter antingen före eller efter placeringen.

Kommunerna ombeds anteckna i tabellen nedan hur många barn eller ungdomar som under 2004 omfattats av stödåtgärder inom den öppna vården av barnskyddsmässiga orsaker, som följer:

- barnet/den unga personen eller hans/hennes familj har på grund av barnskyddsanmälan deltagit i individuell undersökning, handledning eller rådgivning.

- för barnet/den unga personen eller hans/hennes familjemedlem har ordnats stödåtgärder enligt 13 § barnskyddslagen (ekonomiskt stöd, ordnande av boendeförhållandena, stödpersonsverksamhet, terapitjänster, semester- och rekreationsservice, stöd vid skolgång, skaffande av yrke och bostad och för hobbyverksamhet eller annat personligt stöd till ett barn). Dessa stödåtgärder ordnas som vård på basis av 12 § barnskyddslagen (om uppväxtförhållandena eller barnets eget beteende äventyrar barnets hälsa eller utveckling) eller som eftervård på basis av 34 § barnskyddslagen då barnet/den unga personen efter att omhändertagandet upphört fortfarande är i behov av stöd.

	Barn under 18 år	Ungdomar 18-20 år
Klienter sammanlagt som omfattats av det individuella barnskyddet under 2004 (12 §, 13 §, 34 § BsL)		
- därav nya klienter under 2004 (ny registrering)		
- i eftervård (omhändertagandet och vården utom hemmet upphört, 34 § BsL)		

Stakes/StakesInformation/Barnskyddsstatistik/Enkät om barnskydds barn och unga personer som klienter i öppen vård

Tilläggsuppgifter: Salla Säkkinen och Tuula Kuoppala (e-post: fornamn.efternamn@stakes.fi)

Inalles 283 kommuner svarade på enkäten.

Invånare ==>	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
	%	%	%	%	%

Definition av "klientrelation inom barnskyddets öppenvård" i statistikföring:

1. Hur sammanställdes i er kommun 2003 års uppgifter för Stakes klientstatistik över öppenvård inom barnskydd efter kommun?

1.1. De meddelade klientantalen byggs på

beräkningar	100	86	81	93	89
uppskattningar	0	0	10	7	7
både beräkningar och uppskattningar	0	14	7	0	3
blank	0	0	1	0	1

1.3. Kontrollerar/granskar någon i er kommun systematiskt varje år datainnehållet i och kvaliteten på den barnskyddsstatistik som överlämnas till Stakes

ja	100	86	65	71	71
nej	0	14	32	28	28
blank	0	0	3	1	1

Vad omfattar de klientantal inom barnskyddets öppenvård som ni meddelar Stakes varje år?

2.1. Omfattar den klientstatistik som ni överlämnar endast de som varit klienter under året i fråga?

ja	100	71	92	90	90
nej	0	29	7	9	9
blank	0	0	1	1	1

2.2. Ingår samma klient/barn i de uppgifter som ni lämnar...

endast en gång	60	71	75	88	84
möjligen många gånger	20	29	16	6	10
kan inte säga	20	0	6	5	7
blank	0	0	3	1	1

2.3. Innefattar antalet även de som omfattats en eller två gånger (s.k. små klienter) av handledning och rådgivning inom barnskyddets sociala arbete?

ja	20	57	54	48	49
nej	80	43	43	51	50
blank	0	0	3	1	1

2.4 Innefattar antalet endast de om vilka ett öppenvårdsbeslut enligt barnskyddslagen fattats (annat än beslut om omhändertagande)

ja	40	29	26	34	32
nej	60	71	70	62	65
blank	0	0	4	4	3

2.5. Innefattar antalet sådana barn och unga som placerats utanför hemmet med stöd av 14 § i barnskyddslagen?

alla	60	43	80	84	82
endast de som varit placerade en del av året	40	43	4	3	5
de ingår inte alls	0	14	15	9	10
blank	0	0	1	4	3

2.6. Innefattar antalet även de om vilka en barnskyddsanmälan gjorts, oavsett eventuella fortsatta åtgärder?

ja	20	71	43	42	43
nej	80	29	56	57	56
blank	0	0	1	1	1

2.7. Innefattar antalet barn och unga i eftervård även de som fortfarande bor där de placerats.

ja	80	57	90	66	72
nej	20	43	9	26	22
blank	0	0	1	8	6

Stakes/StakesInformation/Barnskyddsstatistik/Enkät om barnskydds barn och unga personer som klienter i öppen vård

Tilläggsuppgifter: Salla Säkkinen och Tuula Kuoppala (e-post: fornamn.efternamn@stakes.fi)

Inalles 283 kommuner svarade på enkäten.

Invånare ==>	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
	%	%	%	%	%

Definition av "klientrelation inom barnskyddets öppenvård" ur det sociala arbetets perspektiv.

3.2. Antecknas i det sociala arbetets dokument när klientrelationen inom barnskyddets öppenvård börjat?

	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
ja	80	86	76	79	79
nej	20	14	23	21	21
blank	0	0	1	0	0

3.3. Antecknas i det sociala arbetets dokument när klientrelationen inom barnskyddets öppenvård upphört?

	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
ja	40	29	43	47	45
nej	60	71	55	52	54
blank	0	0	1	1	1

3.4. Är det möjligt att sammanställa antalet barnskyddsanmälningar årligen?

	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
ja	80	100	64	78	75
nej	20	0	35	22	25
blank	0	0	1	0	0

Uppskattning av den kvantitativa utvecklingen inom barnskyddet på grundval av antal.

4. Hur bedömer ni utvecklingen på grundval av responsen om er kommun?

	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
är korrekt	60	57	58	64	63
ger en lite felaktig bild	20	29	35	29	30
ger en helt felaktig bild	0	14	6	3	4
blank	20	0	1	3	3

Hur viktiga är följande faktorer bakom förändringarna:

4.2.1. Servicesystemet har ändrats (verksamhet har lagts ned eller upprättats).

	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
inte alls viktigt	20	14	20	30	27
ganska viktigt	20	57	45	49	48
mycket viktigt	40	29	35	17	22
blank	20	0	0	4	3

4.2.2. Den tjänsteman/de tjänstemän som utarbetar statistik är ny(a), vilket har lett till ny praxis och nya tolkningar

	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
inte alls viktigt	40	29	38	43	41
ganska viktigt	0	14	36	37	35
mycket viktigt	40	57	26	17	21
blank	20	0	0	3	3

4.2.3. I barnens vardag har skett förändringar som återspeglar samhällsutvecklingen.

	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
inte alls viktigt	0	28	14	13	13
ganska viktigt	60	43	61	54	56
mycket viktigt	20	29	22	31	28
blank	20	0	3	2	3

4.2.4. Barnskyddet har fått nya klientgrupper.

	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
inte alls viktigt	20	14	14	19	18
ganska viktigt	60	57	65	54	57
mycket viktigt	0	29	20	22	20
blank	20	0	1	5	5

4.2.5. En del av barnskyddets klientgrupper har fallit bort.

	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
inte alls viktigt	0	43	59	53	54
ganska viktigt	0	57	26	33	31
mycket viktigt	0	0	9	10	10
blank	0	0	6	4	5

Stakes/StakesInformation/Barnskyddsstatistik/Enkät om barnskydds barn och unga personer som klienter i öppen vård

Tilläggsuppgifter: Salla Säkkinen och Tuula Kuoppala (e-post: fornamn.efternamn@stakes.fi)

Inalles 283 kommuner svarade på enkäten.

Invånare ==>	över 100.000 - N=5	mellan 99.999 ja 50.000 - N=7	mellan 49.999 ja 10.000 - N=69	under 10.000 - N=202	Kommunerna totalt - N=283
	%	%	%	%	%

4.2.6. Sättet att samla in statistikuppgifter har ändrats.

inte alls viktigt	0	14	32	41	38
ganska viktigt	0	29	32	38	36
mycket viktigt	0	57	35	16	21
blank	0	0	1	5	5

Stakes planerar att samla in närmare uppgifter om orsak och bakgrund till att bli klient i barnskyddets öppenvård genom en separat utredning vart tredje eller fjärde år.

Har ni möjlighet att lämna närmare uppgifter om de barn och unga som varit klienter inom öppenvården?

5.1. Uppgifter om åldersgrupper...

ja	100	57	67	83	79
nej	0	43	29	15	19
blank	0	0	4	2	2

5.2. Uppgifter om de orsaker som lett till en klientrelation inom öppenvården (faktorer på grund av vilka barnskydd behövs)..

ja	100	57	64	83	78
nej	0	29	29	14	17
blank	0	14	7	3	5